

Мала и средња предузећа и интелектуална својина

Аутор:
Игор Бркановић

Сарадници:
Ранка Миљеновић
Иван Бркић
Светозар Матић

Израду ове Студије подржала је Светска организација за интелектуалну својину

**Посебан допринос изради
студије „МСП и интелектуална својина“
дали су стручњаци
Завода за интелектуалну својину Републике Србије (ЗИС).
Све податке који се односе на тренутно стање
у области заштите интелектуалне својине
такође је обезбедио ЗИС.**

Садржај

Листа скраћеница	3
Резиме	5
Увод	7
I Интелектуална својина у привреди Србије	10
1.1. Макроекономско окружење	10
1.2. Конкурентност српске привреде	13
1.3. Србија у процесу европских интеграција	14
2. Приоритети економског развоја	15
3. Законски и институционални оквир за развој права интелектуалне својине	18
3.1. Закони и прописи који уређују област интелектуалне својине у Србији	18
3.2. Институционална инфраструктура за спровођење права интелектуалне својине	21
4. Међународне обавезе Србије у области интелектуалне својине	22
4.1. Међународне конвенције	22
4.2. Уговори о слободној трговини	23
4.3. Годишњи извештај ЕК о процесу придруживања Европској унији	24
5. Интелектуална својина у функцији економског развоја	25
6. Подстицај развоју сектора МСП	27
6.1. Политика МСП	27
6.2. Европски контекст политике МСП	28
6.3. Инфраструктура за остваривање политике МСП	29
7. Међународни пројекти подршке развоју интелектуалне својине и МСП	33
II Мала и средња предузећа и интелектуална својина	35
1. Сектор МСП у Србији	35
2. Да ли су МСП свесна значаја интелектуалне својине?	39
3. Шта каже стварност?	43
III Интелектуална својина и индустрија	46
1. Индустријски сектори и заштита интелектуалне својине	47
2. Утицај интелектуалне својине на индустријски развој	54
3. Примери добре праксе	62
IV Закључци и препоруке	63
Анекс I	67
Анекс II	70

Листа скраћеница

БДВ – Бруто додата вредност
БДП – Бруто додати производ
ЦЕФТА – Централно-европски споразум о слободној трговини
ЦЕСИД – Центар за слободне изборе и демократију
ЦИП – Окврини програм Европске уније за конкурентност и иновативност
ЕЕН – Европска предузетничка мрежа
ЕФТА – Европски споразум о слободној трговини
ЕИЦ – Едукативно-информациони центар
ЕИП – Програм за предузетништво и иновативност
ЕИС – Европски иновациони резултати
ЕК – Европска комисија
ЕУ – Европска унија
ЕУР – евро
ЕЗ – Европске заједнице
ЕЗП – Европски завод за патенте
FP7 – Седми оквирни програм Европске уније
ICT PSP - Програм за подршку политици информационо-комуникационих технологија
ИКТ – Информационо-комуникационе технологије
ИПА – Инструмент за претприступну помоћ Европске уније
ИР – Истраживање и развој
ИС – Интелектуална својине
ИТ – Информационе технологије
МЕРР – Министарство економије и регионалног развоја
ММФ – међународни монетарни фонд
МНТР – Министарство за науку и технолошки развој
МСП – мала и средња предузећа
НАРР – национална агенција за регионални развој
НБС – Народна банка Србије
НИО – научно-истраживачке организације
ОЕЦД – Организација за економску сарадњу и развој
ОЕМ – оригинални произвођачи опреме
ПКС – Привредна комора Србије
ПТС – Прелазни трговински споразум
РС – Република Србија
РСД – динар
РЗС – Републички завод за статистику
РЗР – Републички завод за развој
САД – Сједињене америчке државе

СБАН – Мрежа пословних анђела Србије
СДИ – стране директне инвестиције
СЕФ – Светски економски форум
СГ РС – Службени гласник Републике Србије
СИЕПА – Агенција за промоцију извоза и страна улагања
СЛ СЦГ – Службени лист Србије и Црне Горе
СЛ СРЈ – Службени лист Савезне Републике Југославије
СЛ СФРЈ – Службени лист Социјалистичке Федеративне Републике Југославије
ССП – Споразум о стабилизацији и придруживању
ТРИПС - Споразум о трговинским аспектима права интелектуалне својине
УНМИК – Мисија Уједињених нација на Косову
УСАИД – Америчка агенција за међународну помоћ
УСД – амерички долар
ЗИС – Завод за интелектуалну својину
WIPO – Светска организација за интелектуалну својину

Резиме

У време глобализације светске економије, уз убрзан развој технологија и растућу конкуренцију, интелектуална својина и њена заштита све више добијају на значају. Ипак, ниједно право интелектуалне својине нема економску вредност само по себи. Оно што правном оквиру доноси економску и употребну вредност јесте његово продуктивно коришћење и комерцијализација. У том смислу, схватајући да правна заштита без привредне употребљивости нема значаја, појавили су се и неки нови облици заштите интелектуалне својине, у виду пословне тајне

МСП су у свом свакодневном пословању, у неку руку, „приморана“ да опстанак на тржишту траже кроз континуирани процес иновирања. Самим тим, упућена су и на стварање нових производа или услуга, нових процеса, унапређење постојећих, на креирање новог дизајна, другим речима све се више окрећу економској вредности интелектуалне својине.

Правни систем Србије скоро је у потпуности усклађен са међународним стандардима и пре свега европским правним тековинама и заокружен законским и подзаконским актима којима се регулишу све врсте интелектуалне својине. Ово је нарочито истакнуто и у Годишњем извештају ЕК о процесу придуживања ЕУ.

Република Србија је део међународног система заштите интелектуалне својине. Ратификовала је све релевантне међународне конвенције из ове области и инкорпорисала је њихове одредбе у национални правни систем, а у билатералним и мултилатералним уговорима о слободној трговини такође истакла значај интелектуалне својине и њене заштите

Завод за интелектуалну својину, као кључна институција о овој области, обавља стручне послове и послове државне управе који се односе на: патент и мали патент, жиг, дизајн, ознаку географског порекла, топографију интегрисаног кола, ауторско право и сродна права; примену међународних уговора из области заштите интелектуалне својине и представљање и заступање интереса Републике Србије у специјализованим међународним организацијама за заштиту интелектуалне својине.

Имајући у виду значај улагања МСП у развој иновативности и у том контексту заштите права интелектуалне својине, Влада се, у утврђивању секторских политика и конципирању стратешких докумената, водила принципом потпуне усаглашености са одговарајућим политикама у ЕУ.

На тим основама „Стратегија научног и технолошког развоја за период 2010.-2015. године“ као циљ поставља стварање националног иновационог система, а тежи повезивању привреде и НИО, односно комерцијализацији иновација. Такође, „Стратегија конкурентних и иновативних МСП за период 2008 – 2013 године“ подстиче развој културе инвестирања МСП у иновације кроз унапређење технолошких и нетехнолошких иновација у МСП; подршком улагањима у информационо-комуникационе технологије и подршком учешћу предузећа у иновационим програмима научноистраживачких организација и иновационим програмима ЕУ.

Сектор МСП у Србији је поред СДИ, покретач економског развоја и запослености, као и фактор за ублажавање великих регионалних неравномерности. МСП одлучујуће учествују у свим економским показатељима, почев од броја предузећа, удела у укупном промету, БДВ, увозу и извозу привреде Србије. Ипак, како су МСП најосетљивија на промене у

околини, тако је светска економска криза у последње две године утицала и на њихов раст и развој.

МСП у Србији су свесна да су на ниском технолошком и иновативном нивоу, суочена су са чињеницом да свој развој не могу базирати на кршењу права интелектуалне својине, већ у убрзаном хватању прикључка ка развоју предузетничке економије базираном на знању. Ипак, улагања МСП у иновативност, нарочито технолошку која се и везује за интелектуалну својину, на ниском су нивоу. Чак и кад постоје повољни јавни извори за финансирање иновација, МСП се чешће одлучују за нетехнолошке пројекте, а много мање на сарадњу са НИО. Ово за последицу има мању конкурентност и на домаћем и на страном тржишту.

Кроз анализу кључних седам сектора за развој српске привреде, који су одређени као приоритетни у различитим стратегијама или за привлачење СДИ, може се закључити да је сарадња НИО са привредом, посебно МСП, је на ниском нивоу. Остварена је позитивна корелација између улагања државе у науку и стварања повећаног броја патената само у сектору ИКТ и електронике. Сектори са највећим бројем одобрених патената у периоду 2006.-2009. године су електроника, медицински инструменти и грађевинарство. По броју малих патената најзначајнији сектори су електроника, механичко инжењерство и производња намештаја. Позитивна корелација између раста броја патената и БДП остварена је у сектору фармације и у сектору комуникационих технологија као последица СДИ. Позитивна корелација између раста броја малих патената и БДП остварена је у сектору информacionих технологија, дрвне индусрије и донекле агроиндустрије, као последица раста домаћих МСП.

На крају Студије сумирани су закључци који упућују на то да, иако је свесност МСП о значају иновација и интелектуалне својине порасла, МСП у Србији и даље заостају у развоју иновативности, а самим тим и унапређењу конкурентности. Непостојање *triple helix* веза у многоме отежава ову ситуацију.

Са циљем успостављања и развоја економске сарадње између научно-истраживачких организација (НИО) и МСП, кроз средства из буџета требало би подржати само оне НИО које у својим пројектима имају јасно дефинисану, или већ успостављену сарадњу са МСП. Како би се ојачала веза између науке и привреде, важно је имати на уму да само примењене иновације имају развојни значај.

Заштита интелектуалне својине у научним институцијама и универзитетима треба да буде резултат раста комерцијализације иновативности, настале кроз тесну сарадњу са привредом. Неопходно је унапредити методе процене економске вредности интелектуалне својине привредних субјекта и афирмисати пословне трансакције са интелектуалном својином.

Увод

У двадесет првом веку идеја о глобализацији тржишта и интеграцији националних економија у светску добила је потпуно нови смисао. Све економије се труде да убрзају либерализацију услова пословања спровођењем регулаторних реформи, дерегулацијом пословног окружења, поједностављивањем и појефтињењем различитих врста административних процедура, чиме ће у значајној мери утицати на конкурентност предузећа, али и привреде у целини. Повољни услови пословања доприносе расту локалних предузећа, али и позивају светске фирме да извозе на то растуће тржиште, или да кроз директне инвестиције развијају своје производе и услуге. То значи да, локална МСП¹ и ако су мислила да неће наступати на светском тржишту, биће суочена са светском конкуренцијом на домаћем тржишту на исти начин као и да извозе ван граница своје државе. Побеђујући конкуренцију у свом дворишту, МСП ће бити спремна и за наступ на иностраном тржишту. У том процесу, регулаторни механизми полако губе смисао развојне компоненте, већ се стварају услови у којима знање, креативност и иновативност чине суштину конкурентности и развој економије базиране на знању.

У различитим фазама развоја бизниса, предузетник је суочен потребом да сарађује са представницима јавног, финансијског и приватног сектора и да, својевољно или не, буде принуђен да своје идеје и знање дели са другима. Данас, посебно са развојем нових технологија када су трансакциони трошкови кретања роба и услуга ниски, размена и реализација пословних идеја се одвија убрзано са само једним циљем – комерцијализацијом на тржишту. Зато је интелектуална својина добила на значају више него икад у досадашњем развоју светске економије.

Интелектуална својина може да се дефинише као облик имовине који се састоји из нематеријалних добара која су производ креативног људског рада. Односи се на стваралаштво ума: проналаске, књижевна и уметничка дела и симболе, имена и слике који се користе у трговини.

Појам и аспекти

Интелектуална својина може да се посматра са правног и економског аспекта.

Правни аспект интелектуалне својине своди се на скуп права којима се штити одређени облик интелектуалне својине, под законом прописаним условима и уз одређена законска ограничења.

Економски аспект проширује појам интелектуалне својине и на оне облике интелектуалне својине који нису регулисани законима, а која је могуће користити као средство за заштиту инвестиције. Најочитији пример тог проширеног концепта је пословна тајна или разне информације и знање које имају практичну употребљивост и воде брзој комерцијализацији производа или услуге на тржишту.

Развојна компонента

Интелектуална својина у свом ужем, правном значењу, није средство економског развоја ако се привредно не користи. Другим речима, ниједно право интелектуалне својине нема

---

¹ За потребе ове студије, појам МСП – мала и средња предузећа – обухвата и привредна друштва и предузетничке радње

економску вредност само по себи. Оно што претвара право интелектуалне својине у економску вредност јесте његово продуктивно коришћење и комерцијализација.

Економски поглед на интелектуалну својину фокусира се на имовинску вредност која лежи у интелектуалној својини и која се може материјализовати само уколико се економски користи, без обзира да ли је она правно заштићена или не.

Интелектуална својина доноси корист друштву, а нарочито потрошачима, увећавањем вредности и обезбеђивањем гаранције квалитета. Робни жигови и географске ознаке омогућавају потрошачима да разликују робе и услуге разних произвођача и да изаберу оне производе чијем угледу највише верују. Они такође представљају трајну везу између произвођача и његовог производа и подстичу их да буду одговорни за ефикасност и квалитет производа.

Стога, и интелектуална својина која није заштићена ниједним правом интелектуалне својине може, уз економско коришћење, да донесе приход свом власнику. У појединим ситуацијама је стратешки повољније за бизнис да прибегне тзв. мекој интелектуалној својини, односно заштити одређене интелектуалне својине у виду пословне тајне, него правној заштити у виду патента.

У земљама у транзицији, као што је Србија, право интелектуалне својине има једну додатну карактеристичну функцију која је, са ставновишта текуће економске политике, понекад чак у првом плану. Реч је о функцији привлачења страних директних инвестиција. Ефикасна правна заштита, а нарочито ефикасно спровођење права интелектуалне својине несумњиво охрабрује иностране фирме да у земљу донесу производњу и услуге засноване на новим технологијама, реномираним робним и услужним маркама, као и тзв. креативну индустрију.

Економска корист интелектуалне својине са макроекономског аспекта је вишеструка јер подстиче економски развој, доводи до раста БДП-а, повећања извоза роба и услуга веће вредности, подстиче истраживање и развој, смањује одлив мозгова, привлачи СДИ и доводи до отварања нових радних места.

Категорије интелектуалне својине

Право интелектуалне својине подељено је у две категорије:

1. ауторско и сродна права и
2. право индустријске својине.

У прву групу, **ауторско и сродна права**, спадају права аутора, извођача, произвођача фонограма и видеограма, произвођача емисије и произвођача базе података и сл.

Право индустријске својине се, по актуелним домаћим прописима, односи на:

- заштиту патената
- заштиту жига
- заштиту индустријског дизајна
- заштиту ознака географског порекла и
- заштиту топографије интегрисаних кола
- заштиту права оплемењивача биљних сорти.

Патент је искључиво право признато за проналазак производа или поступка који обезбеђује **ново** техничко решење одређеног проблема које има инвентивни ниво и које је индустријски примењиво. Испуњеност ових услова се испитује у поступку суштинског испитивања. Патент обезбеђује заштиту за проналазак власнику патента која се признаје у ограниченом периоду, од 20 година. У остваривању свог искључивог права на економско искоришћавање заштићеног проналаска, носилац патента има право да спречи свако треће лице које нема његову сагласност да:

- производи, нуди, ставља у промет или употребљава производ који је израђен према заштићеном проналаску или да увози или складишти тај производ у наведене сврхе;
- примењује или нуди поступак који је заштићен патентом;
- производи, нуди, ставља у промет, употребљава, увози или складишти за те сврхе производ директно добијен поступком који је заштићен патентом;
- нуди и испоручује производе који чине битне елементе проналаска лицима која нису овлашћена за коришћење тог проналаска, ако је понуђачу или испоручиоцу познато или му је из околности случаја морало бити познато да је тај производ намењен за примену туђег проналаска.

Мали патент је право којим се штити нов индустријски применљив проналазак који има инвентивни ниво нижи од нивоа који се тражи за патент, али који превазилази рутинско коришћење стања технике од стране стручњака у одређеној области технике. Предмет заштите малог патента је производ и то решење које се односи на конструкцију неког производа или распоред његових саставних делова. За мали патент се не врши суштинско испитивање проналаска, поступак се завршава формалним испитивањем. Пријава малог патента се не објављује. Мали патент има ограничено време трајања, на 10 година, с тим што се пре истека шесте године трајања мора поднети захтев за суштинско испитивање након чега се може продужити подношењем захтева за још 2+2 године.

Жиг је знак разликовања којим се идентификују извесне робе или услуге као оне које је произвела или обезбедила одређена особа или предузеће. Његово порекло датира из древних времена, када су занатлије репродуковале своје потписе или „жигове“ на својим уметничким или употребним производима. **Заштита жига** такође спречава нелојалну конкуренцију и кривотворење, као и да се на тржиште изнесу слични знаци који могу узроковати забуну код потрошача.

Индустријски дизајн је украсни или естетски изглед неког предмета. Дизајн се може састојати од тродимензионалних одлика, као што је облик или површина неког предмета, или дводимензионалних одлика, као што су узорци, линије или боја. Да би био заштићен, индустријски дизајн мора бити нов или оригиналан и нефункционалан. Индустријски дизајн је оно што неки предмет чини атрактивним и привлачним, стога је он допуна комерцијалној вредности производа и побољшава његов пласман на тржишту.

Географска ознака је знак коришћен на робама које имају специфично географско порекло и поседују квалитете или добар углед који је већином последица тог места порекла. Најчешће, географска ознака се састоји од имена места порекла роба. Географске ознаке потрошачи пре свега разумеју као посебно наглашавање порекла и квалитета производа, односно специфичне особине.

Интелектуална својина и МСП

Један од основних стубова светске економије, а посебно оних у транзицији, чине мала и средња предузећа. Она обезбеђују већину радних места и креирају нова, дају највећи допринос у додатој вредности, обрт, профиту, а у најразвијенијим економијама и извозу.

Данас, у условима динамичне развојне конкуренције, предузећа траже своју шансу за опстанак, раст и развој свог пословања заснованог на знању и вештинама, флексибилности, инвентивности и у брзини одговора на тржишне сигнале и промене у пословном окружењу. У том процесу, МСП се све теже развијају изоловано, без сарадње са центрима знања (универзитетима, институтима, лабораторијама...), пружаоцима саветодавних услуга, јавним институцијама и истовремено са другим МСП, врло често удружујући се у различите форме пословних удружења. Имајући у виду различите фазе у развоју производа или услуге и бројност актера у пословном окружењу, интелектуална својина и њена заштита имају све већу тежину у свакодневном пословању МСП.

Развој конкурентности да домаћем и иностраном тржишту, постао је императив за МСП. Све дефиниције конкурентности, као њен саставни део истичу раст и развој пословања заснованог на увођењу и примени иновација. Развој иновативности у МСП је практично неодојив, односно у директној је вези са интелектуалном својином. У суштини, интелектуална својина и заштита њених права представља капитализацију иновације кроз стварање новог производа, услуге, процеса или ознака, али која нема вредност и значаја, ако није комерцијализована на тржишту.

Колико су МСП свесна значаја интелектуалне својине у земљама у транзицији као што је Србија? Посебно, имајући у виду претходну деценију и изолованост српског тржишта, када је кршење права интелектуалне својине било у функцији генерисања профита многих МСП. Истовремено, та деценија је била и потврда драматичних промена у светској економији окренутој ка економији знања, када великој већини српских МСП нове технологије и информације и односи међу различитим актерима нису били доступни. Данас, српска МСП, свесна да су на ниском технолошком и иновативном нивоу, суочена су са чињеницом, да свој даљи развој не могу базирати на кршењу права интелектуалне својине, већ у убрзаном хватању прикључка ка развоју предузетничке економије базираном на знању.

У том процесу, јавни сектор има важну улогу у подизању свесности МСП о значају заштите интелектуалне својине, али и креирању адекватних услова како би процедуре заштите биле једноставне, приступачне и прилагођене капацитетима будућих и постојећих МСП. Истовремено, сегмент политике заштите интелектуалне својине, мора бити у потпуности интегрисан и представљати део политике подршке развоја иновативних МСП, односно политике МСП у целини.

I. Интелектуална својина у привреди Србије

1.1. Макроекономско окружење

Стварање модерне, европске и конкурентне тржишне привреде представља развојни приоритет првог ранга и базични принцип интеграције у ЕУ. Србија је исказала посвећеност у спровођењу правних и економских реформи и остварила напредак у

стварању повољнијег пословног амбијента. Ипак, привреду Србије **карактерише низак ниво конкурентности**. Према последњој анализи Светског економског форума, „**Индекс глобалне конкурентности**“, Србија се нашла на 96. месту (од 139 земаља), а према истраживању **Светске банке „Doing business“** на 88. месту (од 183 државе).

Након неколико година са позитивним макроекономским показатељима, од друге половине 2008. године у Србији почиње да се осећа **утицај светске економске кризе**. Долази до пада девизне ликвидности и депресијације динара, као и до успоравања привредне активности, извоза и увоза. Након раста БДП у 2008. од 5,4%, у 2009. години БДП је износио -3%, а стопа незапослености повећана је са 13,6% у 2008. на 16,1%. У односу на период од 2006-2008. године, у прошлој години је дошло да пада инвестиционе активности (са 23% учешћа у БДП на 18,4% у 2009. години).

Бруто домаћи производ српске привреде у 2009. години износио је 41,6 милијарди УСД², (пад од 3,1% у односу на 2008.), док је по глави становника износио 5690 УСД.

Табела 1: Основни индикатори економских кретања³

	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
БДП, реалан раст	5,6	3,9	2,4	8,3	5,6	5,2	6,9	5,5	-3,0
БДП по становнику, EUR	1.709	2.137	2.313	2.549	2.729	3.144	3.900	4.547	4.215
Запослени, раст	0,2	-1,7	-1,2	0,5	0,9	-2,1	-1,1	-0,1	-5,5
Нето зараде, раст	16,5	29,9	13,6	10,1	6,4	11,4	19,5	3,9	0,2
Продуктивност рада, раст	5,3	5,7	3,6	7,8	4,7	7,5	8,1	5,6	2,6
Стопа незапослености АРС	12,2	13,3	14,6	18,5	20,8	20,9	18,1	13,6	16,1
Инфлација, крај периода	40,7	14,8	7,8	13,7	17,7	6,6	10,1	6,8	6,6
Инфлација, просек периода	91,8	19,5	11,7	10,1	16,5	12,7	6,8	10,9	8,4
Инвестиције, % БДП	10,7	12,4	16,7	19,2	19,0	21,0	24,0	23,2	18,4
СДИ, мил. EUR	184	500	1.194	774	1.250	3.323	1.821	1.824	1.372
Тек. рач. плат. бил, % БДП	2,2	-4,2	-7,8	-13,8	-8,8	-10,1	-16,0	-18,2	-5,7
Буџетски дефицит, % БДП	-0,5	-2,6	-2,7	0,7	1,0	-1,6	-1,9	-2,5	-4,1
Спољни дуг, % БДП	98,3	67,2	62,7	54,4	64,3	63,9	61,8	65,2	75,0
Извоз робе, % БДП	14,8	13,7	14,0	16,4	19,4	21,7	21,8	21,7	18,9
Увоз робе, % БДП	37,1	36,9	37,8	46,0	42,1	44,5	45,7	45,2	35,4
Спољнотр. дефицит, % БДП	-22,3	-23,2	-23,8	-29,6	-22,7	-22,8	-23,9	-23,5	-16,5

Од 2001. до 2008. остварен је **раст привредне активности** по просечној стопи од 5,4% годишње. Најзначајнији допринос расту БДП у 2008. години дали су сектор саобраћаја, складиштења и веза (посебно телекомуникација), трговина на велико и мало, сектор финансијског посредовања и пољопривреда.⁴ Ниво физичког обима индустријске производње у 2008. у односу на 2000. годину био је већи за 17%, а ниво прерађивачке индустрије за 18,6%. У деветогодишњем транзиционом периоду, **укупна инфлација**, мерена растом цена на мало смањена је са 40,7% у 2001. години на 6,6% у 2009. години.

² Према подацима Републичког завода за статистику

³ Извор: РЗС, НБС, Министарство финансија, РЗР

⁴ Извештај о МСП за 2008. годину

Табела 2: Структура бруто додате вредности, 2001-2008. године⁵

	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Пољопривреда, лов, шумарство, рибарство	15,8	15,3	14,1	15,5	14,1	13,2	11,4	12,0	12,6
Индустрија - укупно	25,0	24,3	23,2	22,9	22,0	21,7	21,2	21,0	18,9
Вађење руда и камена	1,7	1,7	1,8	1,7	1,7	1,6	1,5	1,6	1,5
Прерађивачка индустрија	19,6	19,0	17,7	17,8	16,9	16,8	16,6	16,3	14,1
Производња ел. енергије, гаса и воде	3,7	3,6	3,7	3,4	3,4	3,3	3,2	3,1	3,2
Грађевинарство	3,8	3,5	3,8	3,7	3,6	3,6	3,8	3,2	3,2
Услуге - укупно	55,4	57,0	58,8	57,9	60,4	61,5	63,6	66,2	68,6
Трговина на велико и мало, оправке	7,2	8,3	9,2	9,9	11,5	12,0	13,5	14,0	13,1
Хотели и ресторани	1,1	1,1	1,1	1,0	0,9	0,8	0,8	0,8	0,7
Саобраћај, складиштење, везе	8,1	8,2	8,9	9,6	11,2	13,7	15,4	16,9	16,5
Финансијско посредовање	3,9	3,8	3,7	3,6	3,9	4,1	4,4	4,8	5,2
Послови с некретнинама	15,9	16,1	16,4	15,4	15,2	14,9	14,3	14,7	15,3
Остале услуге	19,2	19,4	19,6	18,4	17,6	16,1	15,2	15,1	15,7
Бруто додата вредност	100	100	100	100	100	100	100	100	100

Индустријска производња у Републици Србији, у августу 2010. године, већа је за 3,4% у односу на август 2009. године, а у односу на просек 2009. године мања је за 0,1%. У периоду јануар - август 2010. године, у односу на исти период 2009. године, остварен је раст индустријске производње од 4,7%. Највећи утицај на раст индустријске производње имале су: производња хемикалија и хемијских производа, производња деривата нафте, производња прехранбених производа, производња дуванских производа и производња машина и уређаја, осим електричних.

Од 2001. године спроводи се **реформа јавних финансија**, чиме је цела област постала транспарентнија, једноставнија, а уведена су и правила у давању државне помоћи⁶. Иако је у 2004. и 2005. години дошло до стабилизовања јавних финансија и остваривања суфицита, у периоду од 2006-2008. године долази до погоршања фискалне позиције и раста дефицита консолидованог биланса сектора државе (у 2008. 59,8 милијарди динара).

Тржиште рада карактерише неусклађеност између понуде и потражње радне снаге, појачана нескладом у квалификационој, старосној и професионалној структури. Стопа незапослености је знатно изнад просека ЕУ (Србија 16%, ЕУ 9,0%), уз високу структурну и дугорочну незапосленост, високу стопу незапослености младих од 15-24 године и високу стопу незапослености лица са нижим и средњим нивоима образовања⁷. Као последица транзиционих процеса, у периоду 2001-2008. године, укупна запосленост је опадала по просечној годишњој стопи од 0,6%, а незапосленост је расла по просечној годишњој стопи од 1,6%.

Раст **спољнотрговинске активности** узроковао је раст спољнотрговинског дефицита, што представља највећу опасност за одржавање макроекономске стабилности. Због доминације производа ниже фазе прераде (сировина и полупроизвода), извоз карактерише

⁵ Извор: РЗР

⁶ Закон о државној помоћи и пратећа Уредба ускладили су законски оквир са правилима ЕУ

⁷ Извор: РЗР

неповољна структура, што значајно утиче и на његову конкурентност. Спољнотрговинска робна размена Србије за период јануар-август 2010. године показује пораст од 11,5% у односу на исти период претходне године. Извоз робе је 4,5 млрд. ЕУР, што чини повећање од 20,3%, а увоз је 8 млрд.ЕУР, што је више за 7,0% у односу на исти период претходне године. Дефицит износи 3,42 млрд. евра, што представља смањење од 6,8 % у односу на исти период претходне године. Покривеност увоза извозом износи 57,2%.

Буџетска издвајања за науку и технологију нису значајније напредовала и остала су на око 0,3% бруто домаћег производа и нема крупнијих инвестиција у научну инфраструктуру.⁸ У поређењу са развијеним земљама света значајно заостајемо. У 2007. години издвајања за науку у САД су била 2,6% БДП-а, у Јапану 3,3%, у Кини 1,3%, у Руској Федерацији 1,1%, а просек европских земаља био је 1,84%. Оно што још више забрињава је чињеница да значајно заостајемо и у односу на земље у окружењу које, осим Албаније, издвајају преко 0,5% БДП-а, а Словенија, Чешка и Хрватска преко 1% БДП-а.

Слаба повезаност универзитета и развојно истраживачких институција са привредом утицала је на недовољан и ограничен проток знања и технологија, одсуство примене научно-технолошких истраживања у циљу повећања степена иновативности (у области производа, производње, дизајна, маркетинга) и осавремењавања техничко-технолошког процеса производње. Односно рад научноистраживачких институција, у великом броју случајева, није у функцији повећања конкурентности привреде, а њихови резултати често су без примене на тржишту.

У целини посматрано привреда Србије се још увек налази у фази надокнађивања дубоког пада насталог у последњој декади ХХ века. Србија 2008. године има БДП на нивоу од око 80% БДП из 1990. године, индустријску производњу на нивоу од око 50% индустријске производње и инвестиције на нивоу од око 45% остварених инвестиција у 1990. години. Бројна ограничења привредном развоју су и даље присутна: релативно низак ниво укупне привредне и инвестиционе активности, висок степен незапослености, проблеми спољњег дуга, висок спољно-трговински дефицит, изражене социјалне тензије, низак ниво конкурентности привреде.

1.2. Конкурентност српске привреде

Према истраживању *Светске банке „Doing business 2010“*, Србија је побољшала своју позицију за два места у односу на 2009. годину и нашла се на 88. позицији на ранг листи од 183 економије⁹. Од земаља из окружења, Србија има бољу позицију од Хрватске (103) и БиХ (116), а лошију од Мађарске (47), Румуније (55), Словеније (53), Македоније (32), Албаније (82) и Црне Горе (71). Упоредна анализа динамике и темпа побољшања пословних показатеља са земљама у окружењу указује на успоравање привредних реформи у Србији. Србија је у 2005. години била лидер у спровођењу реформи, у 2007. године није остварен ни један помак код 10 основних индикатора, док је у 2008. години побољшање забележено у области укњижавања имовине.¹⁰ Најслабији резултат у истраживању за 2010. годину, бележи се у области „Плаћања пореза“ (136), док је најбољи резултат остварен у делу „Добијање кредита“, где је Србија рангирана на 4. месту. Међутим, овде треба бити обазрив и добро проучити методологију Светске банке у овом

⁸ Стратегија научног и технолошког развоја Републике Србије за период од 2010. до 2015. године

⁹ <http://www.doingbusiness.org/ExploreEconomies/?economyid=206>

¹⁰ Ibid

истраживању, јер у обзир нису узети неки показатељи као што су каматна стопа, висина колатерала, доступност банкарских производа, већ доступност информација о кредитима.

У Извештају **Светског економског форума „Global Competitiveness Index“** 2010-2011¹¹, којим је обухваћено 139 земаља, Србија заузима 96. позицију са скором од 3,84. У области заштите интелектуалне својине, Србија се још слабије пласирала и налази се на 111. месту, а у стубу који се односи на иновације, према показатељу капацитет за иновације, налазимо на 82, према квалитету научно-истраживачких институција на 56, а по издвајањима компанија за истраживање и развој на 108. позицији, у области „Сарадња универзитета и привреде у истраживању и развоју“ (71), као и „Примени патената на милион становника“ (78).¹²

1.3. Србија у процесу европских интеграција

Извештај Европске комисије о напретку у процесу ЕУ интеграција за 2010. годину је у начелу позитиван, али и наглашава одређене проблеме у спровођењу економских реформи и испуњењу економских критеријума.

Према оцени ЕК, а у контексту економске кризе, ограничен је даљи напредак ка успостављању функционалне тржишне економије. Србија мора да уложи додатне напоре у реструктурисању економије како би у средњем року могла да изађе на крај са притисцима конкуренције и тржишним силама унутар Европске уније.

Упркос озбиљном удару економске и финансијске кризе, српска економија се поправила у 2010. години. Појачан извоз и правовремено усвајање одговарајућих мера у договору с ММФ-ом били су кључни у поновном успостављању макроекономске стабилности.

Међутим, Србија је додатно одложила реформе да би се изборила са структурним недостацима. Тржиште рада наставило је да слаби. Приватизација друштвених предузећа назадује зато што су многи уговори о купопродаји опозвани. Пословно окружење и даље спутавају компликовани административни поступци и слаба владавина права. Такође, недостаци у области конкуренције и инфраструктурна уска грла остају препреке пословању.

У извештају се истиче напредак у усклађивању законодавства са европским стандардима и оцењује да је Србија наставила да спроводи одредбе Привременог споразума, те да остварује напредак и у испуњавању захтева Споразума о стабилизацији и придруживању (ССП) у бројним областима, укључујући пољопривреду, науку и истраживање, статистику.

Ипак, даљи напори треба да се уложе у усклађивање законодавства и политика с европским стандардима и мора се обезбедити примена и спровођење усвојених закона који се односе на ЕУ.

Извештај истиче да је мали напредак учињен у развоју и спровођењу модерне индустријске политике, с тим да стратегија индустријског развоја још увек није усвојена. У области политике развоја МСП, Србија је наставила са напретком и преласком са формулације на спровођење политике, нарочито у подршци иновативним предузећима и start-up-у. Ипак, Европска комисија упозорава да смањење административних капацитета

---

¹¹ Global Competitiveness Index Светског економског форума

¹² <http://gcr.weforum.org/gcr2010/>

надлежних институција може да утиче на добар ниво примене политике МСП који је остварен у протеклом периоду.

2. Приоритети економског развоја

Општим документом, који дефинише приоритете развоја економије Србије, може се сматрати Стратегија привредног развоја 2006-2012.¹³ Касније усвојени стратешки документи којима се дефинишу поједине секторске политике, као што су Стратегија повећања извоза, Стратегија развоја конкурентних и иновативних МСП, Стратегија регионалног развоја, Стратегија научног и технолошког развоја Републике Србије, даље разрађују ове циљеве и фокусирају се на остварење секторских приоритета.

2.1. Стратегија привредног развоја 2006-2012

Према овој Стратегији, Република Србија главну дугорочну конкурентску предност има у знању које треба искористити кроз реформу образовања, већим нагласком на истраживање и примену иновација као и бржим развојем нових информационих и комуникационих технологија¹⁴. Суштину ове Стратегије чини подизање укупне конкурентске способности српске привреде кроз одлучно спровођење свих транзиционих и реформских процеса који могу да активирају развојне потенцијале земље (људске, материјалне и природне) и да учине Србију привлачном за бржи развој домаћег приватног сектора и већи долазак иностраног капитала. Основни приоритет је успостављање тржишне економије с циљем одржања унутрашње и спољне макроекономске равнотеже (стабилност цена и платног биланса).

Ова Стратегија, међутим, никад није доживела пуну примену, али приоритети које је она дефинисала настављају и даље да се уобличавају кроз друге стратешке документе или секторске поилитке и то су: *Повећање и преструктурирање извоза; Повећање домаћих и директних инвестиција из иностранства; Повољна инвестициона клима; Раст и развој малих и средњих предузећа; Равномернији регионални развој; Одржив развој; Континуиран процес образовања и примена иновација.*

2.2. Стратегија повећања извоза 2008-2011. године

Циљ ове стратегије је да се оствари раст извоза роба и услуга и да се промени структура извоза како би се повећало учешће производа више фазе прераде, односно да у укупном извозу капитална потрошна добра буду заступљена 65 одсто, уместо садашњих 43 одсто. Предвиђа се и освајање нових тржишта, као и да се број предузећа која годишње извозе у вредности већој од 10 милиона евра повећа са 66 на 120 до 2011. године. Након анализе, представљена су и кључна тржишта за извоз, у која се поред Европске уније, убрајају и земље са којима је потписан ЦЕФТА споразум, затим Русија, Украјина, Белорусија и Казахстан, као и земље Блиског истока и северне Африке.

Остваривање ових циљева се ослања на два стуба: Јачање капацитета малих и средњих предузећа (пре свега средњих предузећа) за извоз и Успостављање система подстицаја за прилив страних директних инвестиција које су извозно орјентисане. Стратегијом, међутим, нису дефинисани приоритетни извозни сектори.

---

¹³ У припреми је нова стратегија, која ће дефинисати приоритете економског развоја Србије до 2020. године. Овај документ ће бити усклађен са Стратегијом ЕУ Европа 2020,

¹⁴ Стратегија привредног развоја 2006-2012.

2.3. Стратегије развоја конкурентних и иновативних МСП за период 2008-2013. године¹⁵

Визија Стратегије је стварање предузетничке економије, засноване на знању и иновативности која има за главни *циљ* *креирање одрживог, међународно конкурентног и извозно оријентисаног сектора МСП.*

2.4. Стратегија научног и технолошког развоја Републике Србије за период 2010 – 2015. године

Стратегија научног и технолошког развоја Републике Србије за период 2010 – 2015. године за визију поставља Србију као иновативну земљу у којој научници достижу европске стандарде, доприносе укупном нивоу знања друштва и унапређују технолошки развој привреде уз фокус на листу националних научних приоритета.

Као коначан циљ, одређује се успостављање националног иновационог система, као сложене мреже јавних предузећа, привредних друштава, универзитета, истраживачких и развојних института, професионалних друштава, финансијских институција, образовне и информационе инфраструктуре за развој и примену научних и технолошких знања и успостављање економије засноване на знању.

Стратегија дефинише седам националних приоритета у домену науке и технологије: биомедицина, нови материјали и нанонаука, заштита животне средине и климатске промене, енергетика и енергетска ефикасност, пољопривреда и храна, информационе и комуникационе технологије и унапређење доношења државних одлука и афирмација националног идентитета.

2.5. Стратегија регионалног развоја 2007-2012. године

Стратегија регионалног развоја Републике Србије за период до 2012. године представља први стратешки развојни документ из области регионалног развоја и дефинише основне развојне приоритете регионалног развоја земље и начине њиховог остваривања. Ова стратегија за циљ поставља уједначавање регионалног развоја Србије кроз подизање регионалне конкурентности, смањење регионалних неравномерности и изградњу институционалне регионалне инфраструктуре.

Стратегија је заснована на следећим принципима регионалног развоја:

- Свеобухватност регионалне политике за целу Србију, са фокусом на регионалне подстицаје у складу са развојним проблемима појединих региона,
- Партнерства између локалних самоуправа у процесу регионалног развоја;
- Постепена покрајинска децентрализација;
- Хармонизација активности министарства са законодавством ЕУ, СТО (Светска трговинска организација), и са другим међународним партнерима;
- Стабилност финансирања система за равномерни регионални развој.

2.6. Стратегија смањења сиромаштва

Стратегији смањења сиромаштва дефинише стратешке правце за смањење сиромаштва у Србији. Они почивају на привлачењу СДИ, отварању нових радних места, смањењу незапослености и повећању конкурентности српске привреде, нарочито малих и средњих

---

¹⁵ Стратегија је детаљније обрађена у одељку 6 овог дела студије

предузећа. И ова стратегија истиче значај иновација за стварање нових тржишних предности и економски раст.

2.7. Стратегија развоја средњег стручног образовања

Конкурентност једне националне економије на глобалном тржишту рада захтева висок ниво стручности и компетентности радне снаге. Зато је од изузетног значаја дефинисање образовних профила и занимања у складу са потребама нове економске реалности и принципима одрживог развоја. Стратегија предвиђа рационализацију мреже средњих стручних школа у складу са потребама привреде, тржишта рада, локалних заједница, захтевима који произлазе из праваца друштвеног и економског развоја, као и у складу са жељама и могућностима ученика. Кључна знања и вештине које воде запошљавању, између осталих, обухватају и пословне и предузетничке вештине и знања (предузетничке способности, креативност и иновативност, самозапошљавање).

3. Законски и институционални оквир за развој заштите права интелектуалне својине у Србији

У последње две године Србија је остварила напредак по питању јачања законодавне регулативе у области заштите права интелектуалне својине и унапређења капацитета институција надлежних за надзор поштовања и спровођења закона. У октобру 2007, Влада је именовала Завод за интелектуалну својину за координатора активности у вези са правом интелектуалне својине у процесу евроинтеграција, а 01. октобра 2010. године, Србија је постала члан Европске патентне организације. Приоритет сада представља примена прописа, нарочито у смислу јачања инспекцијских органа и специјализације судија.

Право интелектуалне својине је у надлежности неколико институција у систему државне управе Републике Србије и то: ЗИС-а (ауторско и сродна права, патенти, жигови, индустријски дизајн, ознаке географског порекла, топографије интегрисаних кола), Министарства пољопривреде, шумарства и водопривреде (заштита биљних сорти, односно заштита права оплемењивача биљних сорти), Министарства економије и регионалног развоја (заштита неоткривених информација).

Србија је земља дуге традиције правне заштите интелектуалне својине (била је једна од 11 држава утемељивача Париске уније за заштиту интелектуалне својине 1883. године). Увек отворена за увођење високих стандарда заштите, Србија је својим прописима пратила и имплементирала велики број међународних конвенција из ове области, којима је приступала. Посебно је од 2000. године, у контексту процеса Европске интеграције Србије, интензивирана хармонизација домаћих прописа са правним тековинама Европске уније.

У важећим прописима Србија испуњава своје обавезе из универзалних међународних конвенција чији је члан.

Кад је реч о институционалној основи заштите интелектуалне својине, потребно је имати у виду да се субјективно ауторско право и сродна права стичу на основу чињенице настанка интелектуалног добра које је предмет заштите, што значи да не постоји управни поступак за стицање права. Насупрот томе, сва субјективна права индустријске својине стичу се у управном поступку.

Централни управни орган за заштиту интелектуалне својине је Завод за интелектуалну својину (даље: Завод), који спроводи управни поступак за стицање свих права

индустријске својине, осим права оплемењивача нових биљних сорти, које се стиче у поступку пред Министарством пољопривреде. Такође, на основу актуалних прописа, Министарство пољопривреде има, поред Завода за интелектуалну својину, надлежност у вођењу управног поступка за заштиту ознака географског порекла за вино, ракију и друге производе од алкохола.

3.1. Закони и прописи који уређују област интелектуалне својине у Србији

У овом делу су коментарисани најважнији закони којима се уређује правни оквир заштите интелектуалне својине у Србији. Списак свих закона и других прописа који уређују област интелектуалне својине дат је у Анексу I.

1. Закон о ауторском и сродним правима

Овим законом уређују се права аутора књижевних, научних, стручних и уметничких дела, право интерпретатора, право првог издавача слободног дела, права произвођача фонограма, видеограма, емисија, база података и право издавача штампаних издања као права сродна ауторском праву, начин остваривања ауторског и сродних права и судска заштита тих права.

Ауторским делом сматрају се, нарочито: 1) писана дела (књиге, брошуре, чланци, преводи, рачунарски програми у било којем облику њиховог изражавања, укључујући и припремни материјал за њихову израду и др.); 2) говорна дела (предавања, говори, беседе и др.); 3) драмска, драмско-музичка, кореографска и пантомимска дела, као и дела која потичу из фолклора; 4) музичка дела, са речима или без речи; 5) филмска дела (кинематографска и телевизијска дела); 6) дела ликовне уметности (слике, цртежи, скице, графике, скулптуре и др.); 7) дела архитектуре, примењене уметности и индустријског обликовања; 8) картографска дела (географске и топографске карте); 9) планови, скице, макете и фотографије; 10) позоришна режија.

Ауторскоправном заштитом нису обухваћене опште идеје, поступци, методе рада, или математички концепти као такви, као и начела, принципи и упутства који су садржани у ауторском делу. Не сматрају се ауторским делом: 1) закони, подзаконски акти и други прописи; 2) службени материјали државних органа и органа који обављају јавну функцију; 3) службени преводи прописа и службених материјала државних органа и органа који обављају јавну функцију; 4) поднесци и други акти у управном или судском поступку

Овим законом су дефинисани: аутор, коаутор, ко остварује право на ауторском делу чији аутор није познат, садржина ауторског права, ограничења ауторског права, законска лиценца, пренос ауторског права, ауторски уговор и друге врсте уговора везаних за ауторска права и њихово остваривање, ауторско дело створено у радном односу, трајање ауторског права, примена закона на страна лица, права сродна ауторском праву, колективно остваривање ауторског и сродних права, оснивање колективних организација, издавање дозвола за рад колективним организацијама, поступак и правила за одређивање тарифе накнада, обавезе колективних организација и обавезе корисника, надзор надлежног органа над радом колективних организација, надлежност Комисије за ауторско и сродна права, њен састав и именовање комисија за ауторско и сродна права, као и поступак пред Комисијом и њени послови, евиденција ауторских дела и предмета сродних права, заштита ауторског и сродних права и казнене одредбе.

2. Закон о патентима

Овим законом уређује се правна заштита проналазака. Патент је право које се признаје за проналазак из било које области технике, који је нов, који има инвентивни ниво и који је индустријски применљив.

Предмет проналаска који се штити патентом може бити производ (као нпр. уређај, супстанца, композиција, биолошки материјал) или поступак и може да се односи и на: производ који се састоји од биолошког материјала или који садржи биолошки материјал; поступак којим је биолошки материјал произведен, обрађен или коришћен; биолошки материјал који је изолован из природне средине или је произведен техничким поступком, чак иако је постојао у природи.

У Републици Србији постоји могућност заштите проналазака и мањих техничких унапређења малим патентом којим се може штитити само производ а не поступак, и то са нижим инвентивним нивоом него што се то захтева приликом заштите проналазака патентом.

Овим законом су дефинисани и изузеци од патентбилности, услови за заштиту проналазака патентом, право на стицање патента, поступак за признање патента, права носиоца патента, обим заштите који се даје патентом, ограничења права патента, трајање и престанак права из патента, ступање на снагу сертификата о додатној заштити **као и** права на промет права из патента. Поред претходно изнетог, Законом о патентима дефинишу се и права као и поступање Завода по европској пријави патента или европском патенту а на основу Конвенције о европском патенту, по међународним пријавама поднетим на основу Уговора о сарадњи у области патената (РСТ), као и услови за упис у регистар заступника.

Домаћа физичка или правна лица могу да се појављују у поступку пред Заводом са или без заступника, док закон прописује да страном физичко или правно лице, у поступку пред органом управе (Владе) надлежним за послове интелектуалне својине, мора заступати заступник уписан у Регистар заступника који води надлежни орган, или домаћи адвокат. Подзаконским актима ближе су уређени послови вођења Регистра заступника, као и полагање стручног испита за заступника.

3. Закон о жиговима

Закон о жиговима уређује начин стицања и заштите права на знак у промету робе, односно услуга. Жиг је право којим се штити знак који у промету служи за разликовање робе, односно услуга једног физичког или правног лица од исте или сличне робе, односно услуга другог физичког или правног лица. Жигом се сматра и жиг који је међународно регистрован за територију Републике Србије, на основу Мадридског аранжмана о међународном регистровању жигова, односно Протокола уз Мадридски аранжман о међународном регистровању жигова. Овим законом су дефинисани и предмет и услови заштите, поступак заштите и упис у Регистар жигова.

4. Закон о правној заштити индустријског дизајна

Овим законом уређују се начин стицања и заштита права на спољашњи изглед индустријског или занатског производа. Под спољашњим изгледом производа подразумева се укупан визуелни утисак који производ оставља на информисаног потрошача или корисника.

Овим законом су дефинисани: појам индустријског дизајна, услови за заштиту индустријског дизајна, индивидуални карактер индустријског дизајна, индустријски дизајн производа који чини саставни део сложеног производа, доступност јавности индустријског дизајна, индустријски дизајн који не може да се заштити, право на заштиту индустријског дизајна, трајање заштите, поступак заштите, регистри, међународно регистровање индустријског дизајна, заступање, регистар заступника, пријава и захтев за признање права на индустријски дизајн.

На поступак стицања и заштите индустријског дизајна који је међународно регистрован за територију Републике Србије на основу Хашког споразума о међународном регистровању индустријског дизајна, примењују се одредбе овог закона у свим питањима која нису уређена Хашким споразумом.

5. Закон о заштити топографија интегрисаних кола

Законом се уређује поступак остваривања заштите (управни и судски поступак), као и предмет, услови, субјекти, обим и садржина заштите и ограничења заштите топографије интегрисаних кола. Топографија је на било који начин приказан тродимензионални распоред елемената, од којих је најмање један активан, и међувеза у интегрисаном колу, или такав тродимензионални распоред припремљен за производњу одређеног интегрисаног кола. Стога је појам интегрисаног кола дефинисан на начин да означава топографију која је интегрално обликована у и/или на комаду материјала, која може да обавља електронску функцију и која одређује производ. Производ може бити у завршеном облику или као међупроизвод. Сам појам интегрисаног кола треба посматрати у најширем смислу тј. њиме су обухваћене све сложене електронске компоненте чију структуру карактерише одређена топографија.

Овим законом не штити се технологија која се користи у производњи топографије или интегрисаног кола, информације које се чувају у интегрисаном колу, идеје, поступци, процеси, системи, методи рада, концепти, принципи или открића, без обзира на начин на који су описани или објашњени. Може се штитити само топографија која је резултат интелектуалног напора ствараоца и која у време свог настанка није била општепозната међу ствараоцима топографија и произвођачима интегрисаних кола. Топографија која се састоји од комбинације елемената и међувеза које су општепознате биће заштићена само ако, посматрано у целини, испуњава услове прописане овим законом.

Заштита топографије може се тражити у року од две године од датума њене прве комерцијалне употребе било где у свету. Правна заштита топографије остварује се у управном поступку који води орган надлежан за послове интелектуалне својине. Одлуке надлежног органа су коначне и против њих се може водити управни спор.

Овим законом уређују се и поступак за заштиту топографије, пријаве домаћих лица у иностранству, садржина пријаве и испитивање пријаве.

6. Закон о заштити права оплемењивача биљних сорти

Овај Закон уређују услове, начин и поступак за заштиту права оплемењивача биљних сорти и обухвата услове за додељивање права оплемењивача, поступак за додељивање права оплемењивача, право оплемењивача (обим, изузеци, исцрпљење права, претходна заштита права оплемењивача), пренос права оплемењивача и уступање права коришћења заштићене сорте, престанак права оплемењивача, као и грађанско-правну заштиту права

оплемењивача. Поступак за остваривање права оплемењивача биљних сорти води се при Министарству пољопривреде у Одељењу за признавање сорти.

Закон се примењује на све биљне родове и врсте.

7. Закон о ознакама географског порекла

Овим законом уређују се начин стицања и правна заштита ознака географског порекла. Ознаке географског порекла су име порекла и географска ознака. Одредбе овог закона не примењују се на вино и ракију и друга алкохолна пића у делу у коме су стицање и систем заштите, као и остваривање права коришћења ознаке географског порекла на тим производима уређени посебним прописима који су у надлежности Министарства пољопривреде, шумарства и водопривреде.

Овај закон посебно дефинише појам имена порекла, појам географске ознаке, шта се све сматра ознаком географског порекла, порекло сировине, називе који се не могу заштитити, поступак правне заштите, регистре и регистрацију, питања доступности документације, међународно регистровање ознаке географског порекла и регистровање ознаке географског порекла на нивоу ЕУ, заступање, садржину података о специфичним карактеристикама производа (спецификација и елаборат), контролу квалитета и посебна својства производа, као и њихово доказивање, поступак по пријави за признавање ознаке географског порекла, поступак по пријави за признавање статуса овлашћеног корисника ознаке географског порекла, као и промене које се односе на те кориснике, садржину и обим њихових права, коришћење ознака географског порекла, као и недозвољене радње, оглашавање ништавим решења о признавању ознаке географског порекла, односно решења о признавању статуса овлашћеног корисника ознаке географског порекла, престанак ознаке географског порекла, престанак и укидање статуса овлашћеног корисника ознаке географског порекла, привремене мере, као и казнене одредбе.

3.2. Институционална инфраструктура за спровођење права интелектуалне својине

У развоју система интелектуалне својине Србија се определила за стратешки приступ. Нацрт националне стратегије интелектуалне својине, који је тренутно у јавној расправи, садржи визију система интелектуалне својине до 2015. године и конкретне мере за његову реализацију. Овај нацрт урађен је уз подршку Светске организације за интелектуалну својину. Формирана је радна група за израду стратегије и њено упућивање Влади на усвајање планирано је за четврти квартал 2010. године. Циљ израде Стратегије је стварања боље климе за свеобухватне активности на овом плану. За припрему Предлога стратегије задужено је Министарство за науку и технолошки развој, односно Завод за интелектуалну својину. Радно тела за израду Националне стратегије обухвата представнике ресорних министарстава, институција и организација као и представнике приватног сектора. Нацрт стратегије дефинише правце, мере и циљеве краткорочног, средњорочног и дугорочног развоја система интелектуалне својине у Србији, како би он био компатибилан са развојним интересима земље. Даје визију националног система интелектуалне својине до 2015. и списак конкретних мера које треба да се спроведу са циљем остварења ове визије визије.

Завод за интелектуалну својину (чл. 40 Закона о министарствима) обавља стручне послове и послове државне управе који се односе на: патент и мали патент, жиг, дизајн, ознаку географског порекла, топографију интегрисаног кола, ауторско право и сродна права; примену међународних уговора из области заштите интелектуалне својине и

представљање и заступање интереса Републике Србије у специјализованим међународним организацијама за заштиту интелектуалне својине; надзор над радом организација за колективно остваривање ауторског права и сродних права; развој у области заштите интелектуалне својине; информационо-образовне послове у области заштите интелектуалне својине, као и друге послове одређене законом.

Институционални оквир за спровођење права интелектуалне својине у Републици Србији чине и:

- Министарство унутрашњих послова и то: Посебно одељење за борбу против високотехнолошког криминала, које у свом саставу има Одсек за **сузбијање криминалитета у области интелектуалне својине**, а који је организационо позициониран у Служби за борбу против организованог криминала Управе криминалистичке полиције; као и Одељење за сузбијање привредног криминала, које у свом саставу има **Одсек за сузбијање превара и злоупотреба у области интелектуалне својине**.
- Одељење за заштиту интелектуалне својине Управе царине, које се налази у оквиру Сектора за контролу царинских прописа, обавља послове заштите права интелектуалне својине на граници у Републици Србији.
- Пореска полиција почев од 29. 05. 2007. године врши проверу легалности коришћења рачунарских програма (софтвера) и база података код привредних субјеката
- Тржишна инспекција Министарства трговине и услуга овлашћена је за вршење инспекцијског надзора над производњом и прометом роба и услуга којима се повређује право интелектуалне својине.

4. Међународне обавезе Србије у области ИС

Република Србија је део међународног система заштите индустријске својине. Ратификовала је скоро све релевантне међународне конвенције из ове области које су интегрисане у национално право. Изузетак је Споразум о трговинским аспектима права интелектуалне својине (ТРИПС) с обзиром да је Србија још увек у процесу придруживања Светској трговинској организацији.

4.1. Међународне конвенције

Париска конвенција о заштити индустријске својине је најстарији и најважнији извор међународног права индустријске својине. Закључена је 1883. године и више пута је ревидирана. Свака држава обавезна је и да успостави и посебну институцију за заштиту индустријске својине, која ће давати информације о стању технике у свету и издавати гласник са подацима о пријављеним и регистрованим правима. Стуб развоја међународног права заштите индустријске својине представља Конвенција о оснивању Светске организације за интелектуалну својину (WIPO), која обједињује право индустријске својине и ауторско право у једну целину. Конвенција је донета 1967. Године. Србија је 2010. године постала чланица Конвенције о европском патенту и пуноправна чланица Европске патентне организације.

Међународне конвенције, које се односе на различите категорије интелектуалне својине, пренете су у правни систем Србије. И то не само формалноправно, јер је највећи број међународних конвенција ратификовала, већ и материјалноправно, јер су одредбе тих конвенција постале део националног права. Од тренутка ратификације иста конвенција представља чак и снажнији извор права у односу на домаће законодавство и домаће прописе. Значај ових конвенција произилази из чињенице да оне постављају обавезујуће стандарде

патентне заштите. Списак свих међународних конвенција и уговора које је Србија ратификовала налази се у Анексу I.

На основу ових националних и међународних прописа који дефинишу правну регулативу у овој области, може се констатовати да у Србији постоји квалитетан правни основ за приступ домаћих и страних субјеката заштити интелектуалне својине, који одговара високим међународним стандардима. Ипак, постоји потреба за даљим радом на унапређењу и изградњи целовитости правне основе заштите интелектуалне својине, посебно у контексту приступања Србије Светској трговинској организацији и даљег тока поцеса европске интеграције. Конкретно, према Споразуму о стабилизацији и придруживању (чл. 75 и 139) и Прелазном споразуму (чл. 40. ст.3), Србија је у обавези да у року од 5 година од ступања на снагу Прелазног споразума обезбеди ниво заштите интелектуалне својине који је сличан нивоу који постоји у Заједници, укључујући и делотворна средства за спровођење тих права.¹⁶ Овај рок истиче са 31.12. 2013. године.¹⁷

4.2. Уговори о слободној трговини

Сем међународних конвенција и уговора који непосредно регулишу област заштите интелектуалне својине, постоје и бројни уговори о слободној трговини који у једном свом делу или на посредан начин, дотичу ову област.

Споразум о стабилизацији и придруживању (ССП) и Прелазни трговински споразум између ЕЗ и Републике Србије потписани су у априлу 2008. године. Од фебруара 2009. године, Србија једнострано примењује Прелазни трговински споразум, док је ратификација ССП у току. Две најважније обавезе које Србија преузима овим споразумом су успостављање зоне слободне трговине и усклађивање законодавства са *acquis communitarie*.

У оквиру области слободне трговине, Члан 75 ССП (чл.40 ПТС) и Анекс VII односи се на интелектуалну, индустријску и комерцијалну својину. Од ступања на снагу ССП, стране (ЕУ и Србија), узајамно ће гарантовати привредним друштвима и држављанима уговорних страна третман не мање повољан од оног који дају трећим странама у билатералним споразумима. Србија се обавезала да ће, најкасније за 5 година од ступања ССП, односно ПТС, на снагу, обезбедити ниво заштите интелектуалне, индустријске и комерцијалне својине који кореспондира нивоу те заштите у ЕЗ и обезбедити делотворне механизме за спровођење права. У истом року Србија треба да приступи и мултилатералним конвенцијама у којима су државе чланице ЕУ потписнице или их *de facto* примењују, а које су дефинисане у Анексу VII.

Споразум ЦЕФТА 2006 потписан је 19. децембра 2006. године и обухвата Албанију, Босну и Херцеговину, Хрватску, Македонију, Молдавију, Србију и Црну Гору и УНМИК/Косово.. Споразум омогућава ширење тржишта за све производе, али и трговину под истим условима за све произвођаче, проширује и модернизује домен слободне трговине.

---

¹⁶ Према Заједничкој декларацији уз члан 40 (члан 75. ССП) Прелазног споразума, уговорне стране су се сагласиле да се под нивоом заштите одређеним ставом 3. члана 40. (става 3 члана 75. ССП) подразумева „расположивост мера, процедура и средстава предвиђених Директивом Европског парламента и Савета 2004/48/ЕЗ од 29. априла 2004. године о спровођењу права интелектуалне својине“.

¹⁷ Одбор за спровођење Прелазног споразума утврдио да се као почетак спровођења свих обавеза и рачунања свих прелазних рокова рачуна 1. јануар 2009.

ЦЕФТА предвиђа да се обезбеди одговарајућа заштита права интелектуалне својине у складу са међународним стандардима, либерализација јавних набавки и привлачење инвестиција у земље потписнице, а повећава се и шанса за излазак на европска тржишта по преференцијалном, повлашћеном третману. Посебан одељак је посвећен заштити интелектуалне својине, те се кроз члан 37 дефинишу права интелектуалне својине и њихов обухват, члан 38 успоставља циљеве заштите интелектуалне својине у овом споразуму док се чланом 39 прецизира да ако нека страна, после ступања на снагу овог Споразума, понуди трећој страни додатне погодности или преимућства у погледу права интелектуалне својине изнад оног што је договорено у овом споразуму, та страна ће ступити у консултације са осталим потписницама са циљем да се ове погодности, или преимућства прошире на све њих на основи узајамности (принцип најповлашћеније нације).

И у осталим билатералним и мултилатералним трговинским споразумима чија је потписница и Србија (ЕФТА, са Русијом, Турском...) регулисана је и област заштите интелектуалне својине, и то углавном тако што се стране обавезују да ће обезбедити одговарајућу и делотворну заштиту права интелектуалне и индустријске својине у складу са Споразумом о трговинским аспектима права интелектуалне својине (ТРИПС) и другим међународним споразумима.

4.3. Годишњи извештај ЕК о процесу придруживања ЕУ

У извештају ЕК за 2010. годину у области заштите права интелектуалне својине наглашено је:

„Србија је остварила напредак у области права интелектуалне својине. Завод за интелектуалну својину (ЗИС), који игра улогу националног координатора за права интелектуалне својине, успоставио је едукативно-информативни центар. Ипак, финансијска одрживост ЗИС доводи се у питање. У току су разговори о дугорочној финансијској одрживости ЗИС и још увек нема решења овог питања. Национална стратегија о заштити права интелектуалне својине треба да се финализује.

Нови Закон о ауторском и сродним правима усвојен је у децембру 2009. године и донети су и пратећи подзаконски акти. Успостављена је Комисија за ауторска и сродна права, која је надлежна за одређивање тарифа уколико се не постигне договор између удружења о колективном управљању ауторским правима. Ипак, Влада још увек није иманевала чланове ове Комисије. Закон о оптичким дисковима још увек треба да се усвоји.

Направљен је прогрес у вези са заштитом права индустријске својине. Од октобра 2010. године, Србија је постала чланица Европске патентне организације. У складу са прелазним трговинским споразумом, ратификоване су неке међународне конвенције као што су Европска патентна конвенција, као и Конвенција о међународној унији за заштиту нових биљних сорти. Законодавство о индустријском дизајну, топографији интегрисаних кола и заштити ознака географског порекла је, у складу са Прелазним трговинским споразумом, усвојено. Нови Закон о жиговима уводи могућност жалбе против одлука ЗИС. Нова Стратегија научног и технолошког развоја јача број иновативних активности и пружа индиректан оквир за подизање броја патентних апликација. Ипак, нови закон о патентима још увек није усвојен.

Напредак је учињен и на пољу примена закона. Србија је успоставила специјалне јединице (тужилац за борбу против high-tech криминала, полицијску cyber јединицу, специјализоване јединице царине, пореску јединицу и пореску полицију), које за циљ

имају јачање примене закона у овој области. Време трајања истраге је скраћено. Провере пореских инспектора су постале чешће, док се смањило број случајева против којих је подигнута тужба, што указује на бољу усклађеност са законом. Даље су унапређене заплене инспектора. Царинска администрација је наставила са унапређењем примене права интелектуалне својине. Редовно се ажурира електронска база података о царниским делима у пољу заштите интелектуалне својине и уведено је електронско решавање захтева за заштиту права интелектуалне својине. Потписан је Меморандум о разумевању између Завода за интелектуалну својину и Правосудне академије на основу ког ће се реализовати специјализовани тренинзи за полазнике Академије.

Ипак, треба да се осигура специјализација судија и судова у овој области. Неадекватан простор за складиштење кривотворених и пиратских добара која нарушавају ауторска и сродна права и права друге интелектуалне својине и даље је проблем.

Генерално узевши, припреме Србије за чланство у области заштите права интелектуалне својине умерено су напредовале. Даљи напори су неопходни са циљем усклађивања са *acquis*. Што се тиче спровођења, неопходна је боља координација надлежних агенција, као и суштинско улагање у специјализовани тренинг за судије“.

5. Интелектуална својина у функцији економског развоја

Различите политике и стратегије посредно или непосредно утичу на развој иновативности и заштиту интелектуалне својине у Србији, ***ипак се за потребе ове студије као најрелевантније могу издвојити Стратегија научног и технолошког развоја 2010-2015. и Стратегија развоја конкурентних и иновативних МСП 2008-2013.***

5.1. Стратешки документи

На основу анализе научних области у Србији, ***Стратегија научног и технолошког развоја 2010-2015.*** идентификовала је биомедицину, нове материјале и нанонауке, заштиту животне средине и климатске промене, енергетику и енергетску ефикасност, пољопривреду и храну, информационе и комуникационе технологије и унапређење доношења државних одлука и афирмација националног идентитета као националне приоритете.

Будући Акциони план предвидео је реализацију следећих мера:

- Износ улагања привредних предузећа у пројекте који ангажују НИО, а који су кофинансирани од стране МНТР, не подлеже опорезивању на добит предузећа;
- Запошљавање младих истраживача, регистрованих на пројектима МНТР, у приватном сектору, уз ослобођење плаћања предузећа на њихове доприносе и порезе у периоду од две године;
- Уколико предузеће упише запосленог на докторске студије, МНТР би сносило до половине трошкова школарине;
- Млади истраживач регистрован у МНТР, који би основао своје предузеће, био би ослобођен плаћања пореза на доходак и добитак до своје 30. године;
- Трошкове пријава патената и других облика заштите интелектуалне својине у ЗИС по свим пројектима које суфинансира МНТР сносило би МНТР;

Као коначан циљ, Стратегија наводи ***успостављање националног иновационог система.***

Шема 1: Пример националног иновационог система¹⁸

Национални иновациони систем подразумева комплексну мрежу јавних институција, привредних друштава, универзитета, научних и истраживачких института, финансијских и образовних институција, као и других актера чије повезивање за циљ има развој и примену научних и технолошких знања.

У Стратегији се истиче да треба посебно дефинисати и планирати реализацију Програма за оснивање фондова ризичног капитала, који треба да подстакне оснивање приватних фондова ризичног капитала и једног државног фонда ризичног капитала: *Фонд за развој иновација*.

Када говоримо о тржишту equity капитала, потребно је истаћи да је у 2010. години у Србији формирана Мрежа пословних анђела (СБАН)¹⁹, која има за свој циљ да споји пословне људе који желе да инвестирају у нове пројекте и предузетнике са развијеним пословним планом и тимом способним да реализују своју идеју, при чему заштита интелектуалне својине заузима јако важну компоненту реализације пројекта.

Стратегија развоја конкурентних и иновативних МСП за период 2008-2013. године, препознаје значај иновација за подизање конкурентности привреде. Неговање праксе иновација представља услов опстанка предузећа у оквиру глобалног тржишта. Без обзира о ком облику иновација је реч, оне су кључни фактор развоја и конкурентности предузећа. Пословне иновације подразумевају увођење нових производно информациона система, побољшање процеса производње, побољшање и унапређење производа и услуга, ново паковање производа, нове методе рада и проналажење нових тржишта.

У Србији препознати су следећи недостаци у овој области:

1. низак ниво јавних улагања у истраживање и развој;

¹⁸ Извор: Стратегија научног и технолошког развоја РС 2010-2015

¹⁹ <http://www.sban.eu>

2. иновационе активности су ограничене на набавку и куповину опреме, машина и software-a;
3. број стручњака инжењера, пословне инвестиције у истраживање и развој и број запослених у high-tech индустрији и услугама заостаје за просеком 27 земаља чланица ЕУ;
4. ниско учешће high-tech производње;

Зато Стратегија у Стубу 4: Конкурентске предности на извозним тржиштима утврђује приоритете развоја иновативних капацитета МСП. Активности у оквиру Стуба 4 допринеће јачању конкурентности МСП кроз подстицање већих инвестиција у техничке и нетехничке иновације у МСП; повезивање МСП и научноистраживачких институција; подршку улагањима у ИКТ; унапређивање односа домаћих са иностраним предузећима трансфером знања и технологија; обезбеђивање финансијских извора и субвенционисање иновација и учешће у иницијативама Европске комисије везаним за иновације.

5.2. Научно-истраживачки кадар – капацитет Србије у области ИС

Према подацима Републичког завода за статистику у Србији има укупно 10.220 истраживача од којих је 8.800 ангажовано на пројектима Министарства науке и технолошког развоја.²⁰ Просечна старост истраживача је 44,3 године што је више од просечне старости становништва и указује на потребу подмлађивања научноистраживачког кадра. Од укупног броја истраживача 43% су жене, што полну структуру српских научника чини много бољом у односу на већину земаља у Европи. Један од значајних проблема очувања и јачања научне заједнице је одлазак високообразованих из земље. Од 1990. до 2000. године Србију је напустило око 17.000 становника са универзитетском дипломом²¹. Најчешћи узрок емиграције научника су, поред веће зараде, и бољи услови за научноистраживачки рад. Одлазак студената на завршетак мастер и докторских студија такође чини велики број младих који напуштају Србију (14% исељених високообразованих). После 2000. године одлазак се наставио и Србију је напустило око 2.000 високообразованих. Највећи број високообразованих који су напустили земљу, је из области техничко-технолошких наука (информационе технологије) и из природних наука.

6. Подстицај развоја сектора МСП

Као што је већ напоменуто, мала и средња предузећа представљају један од стубова економског развоја Србије. У периоду од 2003. до 2010. године Србија је, сходно својим капацитетима, и уз огромну помоћ донатора, исказала посвећеност успостављању ефикасног процеса креирања политике развоја МСП, као и неопходних инструмената за њено спровођење, од националног до локалног нивоа.

6.1. Политика МСП

Стратегија за конкурентна и иновативна МСП 2008-2013. године, коју је Влада Србије усвојила октобра 2008. године, представља интегрални документ који на целовит начин дефинише приоритете политике развоја МСП као и инструменте њиховог остваривања.

Успешна реализација Стратегије треба да допринесе остваривању следећих **резултата**: већи број нових предузећа, динамичније претварање микропредузећа у мала и малих у

²⁰ Извор: Стратегија научног и технолошког развоја РС 2010-2015

²¹ Ибид

средња предузећа, повећање извоза, већа запосленост, значајно побољшање спољнотрговинског биланса, а самим тим и равномернији регионални развој.

При изради ове Стратегије узете су у обзир стварне потребе развоја сектора МСП, а пошло се од приступа који су усвојиле земље ЕУ у политици “Small Business Act” (Акт о малим предузећима за Европу), који утврђује принципе и акције за деловање у сектору МСП у земаљама ЕУ.

Стратегије се базира *на пет кључних стубова* који се односе на:

- Промоцију и подршку предузетништву и оснивању нових предузећа;
- Људске ресурсе за конкурентан МСП сектор;
- Финансирање и опорезивање МСП;
- Конкурентске предности МСП на извозним тржиштима;
- Правно, институционално и пословно окружење за МСП у Србији.

Интегрални део Стратегије је Оперативни план, на основу ког се дефинишу годишњи акциони планови за њено остваривање.

За област развоја иновативности и у том контексту заштите права интелектуалне својине, значајан је Стуб 4 (Конкурентске предности МСП на иностраним тржиштима), који обухвата четири модула. Модул 1 бави се развојем културе инвестирања МСП у иновације кроз унапређење техничких и нетехничких иновација у МСП; подршку улагањима у информационо-комуникационе технологије и подршку учешћу предузећа у иновационим програмима научноистраживачких организација и иновационим програмима ЕУ.

У оквиру спровођења Стратегије, у оквиру овог Стуба реализовано је до сада неколико програма од којих издвајамо Пројекат подстицања предузећа за инвестирање у јачање иновативности; Програм технолошког развоја који је реализовало Министарство за науку и технолошки развој; отворена је Европска мрежа предузетништва; реализован је Програм подршке кластерима, програм развоја конкурентности и одржано је Такмичење за најбољу технолошку иновацију.

6.2. Европски контекст политике МСП

Србија је од 2003. године у потпуности привржена спровођењу принципа ЕУ у политици подршке развоју МСП, дефинисаних до 2009. године Европском повељом о малим предузећима, а данас Актом о малим предузећима.

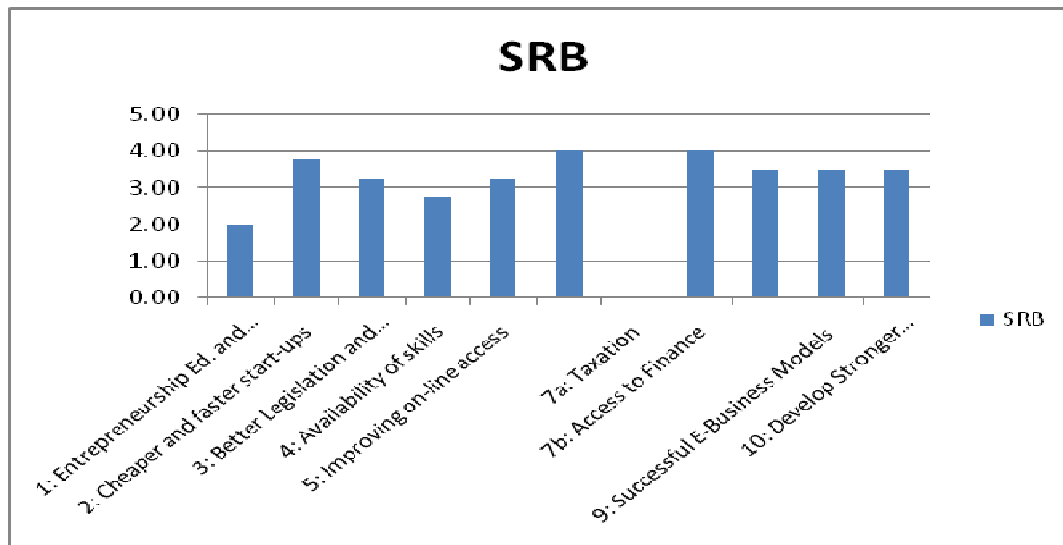
Европска повеља о малим предузећима

Европска повеља о малим предузећима је документ Европске комисије који су владе Западног Балкана усвојиле 2003. године, и од тада је представљала главно средство политике промоције развоја предузетништва. Повеља садржи 10 основних димензија помоћу којих се континуирано пратио остварени прогрес у креирању и спровођењу политике МСП, истовремено омогућавајући међусобна поређења учесника процеса на Западном Балкану.

Кључни налаз процене из 2009. је да је у Србији у претходне две године дошло до значајног прогреса у оквиру великог броја димензија. Тако је Србија у процесу примене Европске повеље о малим предузећима на Западном Балкану, направила највећи напредак, издвојила се из друге групе земаља и приближила се водећој Хрватској. При томе, посебно се истиче што је земља веома брзо прешла из фазе формулисања политике и дефинисања стратешких циљева у фазу реализације политике, посебно у областима као

што су: подршка иновативним предузећима, start-up предузећима, пружање пословних услуга и ширење информација путем on-line услуга, унапређење дијалога о политици МСП између јавног и приватног сектора. Поред тога, Србија је све време константно побољшавала своје резултате у једном броју области у којима је већ имала позитиван тренд реализације, као што су регистрација предузећа и промоција извоза.

Графикон 1: Остваривање Европске повеље у Србији по димензијама

Најслабији резултат Србија је остварила у области Предузетничког образовања, где смо оцењени са двојком, док је само БиХ оцењена лошије.

Акт о малим предузећима

У јуну 2008. године Европска комисија је усвојила „Акт о малим предузећима“ за Европу, који је у децембру 2008. потврдио и Европски савет. Слично Европској повељи и овај документ садржи 10 принципа односно области од интереса за развој МСП, а представља прелазак са смерница на конкретне, циљане активности.

Принцип VIII Акта о малим предузећима, као приоритет дефинише промовисање унапређење знања и вештина запослених у МСП и свих облика иновација. ***Истиче се и значај Права интелектуалне својине за МСП. У том смислу, наводи се да Комисија наставља да ради на ефикасном, исплативом, висококвалитетном и правно сигурном систему патентирања на европском нивоу, укључујући и тзв. Патент Заједнице (Community Patent) и јурисдикцију над патентима на територије читаве ЕУ.***

Од јуна прошле године, када је одржана регионалнај министарска конференција о Европској повељи о малим предузећима за Западни Балкан у Бриселу, одлучено је да се крене у процес спровођења „Акта о малим предузећима“ на подручју региона.

6.3. Инструменти за остваривање политике МСП

Институционална инфраструктура

Министарство економије и регионалног развоја, Сектор за политику регионалног развоја и унапређење предузетништва, задужен је за креирање политике развоја МСП, дефинисање мера и инструмената за подршку, као и за праћење њиховог спровођења. У надлежности

Министарства се налази мрежа агенција које у свом делокругу имају за циљ и подршку развоја МСП кроз конкретне програме и пројекте:

- Национална агенција за регионални развој задужена за имплементацију политике развоја сектора МСП путем различитих активности и програма;
- Фонд за развој бави се кредитирањем потенцијалних и постојећих МСП;
- Агенција за страња улагања и промоцију извоза (СИЕПА) помаже извозна српска МСП и пружа помоћ страним инвеститорима да започну пословање у Србији;
- Агенција за осигурање и финансирање извоза (АОФИ) обавља послове финансирања и осигурања и факторинга за извозно оријентисана предузећа;
- Агенција за привредне регистре омогућава лако започињање пословања кроз принцип „Све на једном месту“ (One-stop Shop);
- Национална служба за запошљавање реализује програме за samozapošljavanje и otpочињање сопственог посла.

Сем ових националних институција, МСП могу да добију и подршку од АП Војводине (Војвођански инвестициони фонд), као и кроз локалне самоуправе (канцеларије за локални економски развој). За нефинансијску подршку ту су регионалне развојне и агенције за развој МСП, као и регионалне привредне коморе и пословни инкубатори.

У Србији послује и нешто више од 20 пословних и иновативних инкубатора²². Међутим, овај вид подршке МСП и даље је неразвијен. Иако постоје примери добре праксе, као што је Пословно технолошки инкубатор техничких факултета Београд, већина инкубатора акценат ставља на сам простор, док је садржај који пружају својим станарима у другом плану. Према подацима Министарства за науку и технолошки развој, према Закону о иновационој делатности, регистровано је 5 иновационих центара, 24 центра за истраживање и развој, 53 истраживачко-производна центара, 2 технолошка парка и 3 технолошка инкубатора.

Програми финансијске подршке развоја МСП

У 2010. години, и поред светске економске кризе, сви програми подршке МСП су наставили са реализацијом, али уз смањена средства.

Преко **Фонда за развој** реализује се неколико кредитних линија:

- Кредити за почетнике без хипотеке и start up кредити за предузетнике и правна лица; у 2010. одобрено је 1.367 кредитних захтева.
- Кредитима за развој предузетништва кредитирају се све производне и услужне делатности и у 2010. години издвојено је 800.000.000 динара.
- За кредитирање МСП из области туризма, у буџету за 2010. годину предвиђено је 400.000.000,00 динара
- **Програм мера за ублажавање негативних ефеката светске економске кризе** реализиралије се кроз Кредите за ликвидност и Кредите за инвестиције. До јуна ове године, одобрено је 11.823 кредита за ликвидност у укупној вредности од 887.369.000 ЕУР и 926 инвестиционих кредита у вредности од 111.468.984 ЕУР.

---

²² Према незваничним подацима МЕРР. Због различите форме оснивања инкубатора, не постоји централизован систем њихове регистрације и тачан број се не зна.

Преко Агенције за осигурање и финансирање извоза – **АОФИ** реализује се три програма подршке МСП:

- Кредити за извоз, у оквиру којих је у 2009. години подржано 131 МСП са 32,9 милиона ЕУР, а вредност реализованог извоза је 220 милиона ЕУР.
- Кроз осигурање краткорочних потраживања у иностранству од комерцијалних и некомерцијалних ризика у 2009. је према 334 инострана купца закључено 40 уговора о осигурању потраживања;
- Преко факторинга су у прошлој години подржана су 23 средња и 19 малих предузећа са оствареним прометом од 44 милиона ЕУР.

Министарство економије и регионалног развоја реализује подршку МСП кроз:

- Пројекат подстицаја предузећа за инвестирање у јачање иновативности, у оквиру ког су, у 2009. години, додељена бесповратна средства у износу од око 37 милиона РСД за суфинансирање иновативних активности 71 МСП. Ове године за ове намене издвојено је 40 милиона РСД. Пројектом су подржане нетехнолошке и технолошке иновације у МСП;
- Програм за развој кластера, преко ког је у 2008. и 2009. години подржано 27 кластера (нових и већ постојећих) са око 70 милиона РСД. У 2010. години за издвојено је 30 милиона РСД за подршку кластерима.

Министарство за науку и технолошки развој је, у оквиру **програма у области технолошког развоја**, од пријављених 104 пројеката финансирало 28 пројеката. Такође у 2009. години су расписана два јавна позива у оквиру **Програма иновационе делатности** (за иновационе пројекте и физичка лица иноваторе). Такмичење за „Најбољу технолошку иновацију“ у Србији спроводи се од 2005. Мисија овог такмичења је да промовише предузетничку климу у области високих технологија. У 2009. години, такмичење је обављено у следећим категоријама: Иновативне идеје, Потенцијали, Реализоване иновације и Енергетска ефикасност. Фонд за доделу награда био је 12,0 милиона динара.

Програм подршке развоју конкурентности у МСП, реализује **Национална агенција за регионални развој**, субвенционисање до 50% трошкова консултантских услуга. У 2009. години, реализовано је 556 захтева у износу од 132.5 милиона динара, а ове је 320 предузећа је добило средства у вредности од 60 милиона динара.

Програм интернационализације привредних друштава, **СИЕПА** реализује неколико година. У периоду 2006–2009. Подржана су 644 МСП у укупном износу од 319 мил. РСД.

Национална служба за запошљавање пружа подршку потенцијалним или постојећим предузетницима кроз субвенције за samozapošljavanje (додељује незапосленом лицу у једнократном износу од 160.000,00) динара. Субвенција за отварање нових радних места одобрава се послодавцима који отварају нова радна места ради запошљавања незапослених лица пријављених на евиденцију НСЗ. За свако новозапослено лице, одобрава се једнократни износ од 80.000 до 160.000 РСД.

Средства ЕУ

Поред националних програма и пројеката који финансирају активности МСП, привредни субјекти могу да користе подршку и европских програма.

Оквирни програм за конкурентност и иновативност (СІР) је програм Европске заједнице који има циљ да подстакне конкурентност европских предузећа, пре свега малих

и средњих предузећа. Програм подржава иновативне активности, укључујући еко-иновације, омогућава лакши приступ капиталу и услугама за подршку пословању. Програм подстиче широко коришћење информационо-комуникационих технологија и доприноси развоју одрживог, конкурентног и свеобухватног информационог друштва. *CIP* се састоји се од три под-програма, а посебно је значајан Први стуб, *Оперативни програм за предузетништво и иновације (EIP)*, са укупним буџетом од 2,1 милијарду евра, укључујући 430 милиона евра за еко-иновације.

Србија је приступила EIP (новембра 2008. године) и ICT PSP (октобра 2009. године). Координатор целокупног CIP програма, као и првог стуба (EIP) је Министарство економије и регионалног развоја, док је за други стуб (ICT PSP) Министарство за телекомуникације и информационо друштво. До сада је добијено неколико пројеката – Европска мрежа предузетништва, Услуге заштите животне средине за МСП, Сателитски рачуни за задруге и удружења, Мрежа амбасадора женског предузетништва Србије. Ни у једном од до сада одобрених пројеката нису директно учествовала МСП.

Европску мрежу за предузетништво - Enterprise Europe Network (EEN) је основала Европска Комисија 2008. године, спајањем мрежа Еуроинфоцентра (EIC) и Иновационих релеј центара (IRC). Нова, интегрисана мрежа, функционише по принципу „све на једном месту“ (one-stop shop) и подстиче пословну сарадњу, интернационализацију малих и средњих предузећа, подизање свести о могућностима финансирања из фондова Европске уније, техничку сарадњу, трансфер технологија и иновативне технологије и присутна је у 47 земља и окупља више од 600 партнера.

Европска мрежа предузетништва – **EEN у Србији** отворена је у јуну 2009. године у оквиру EIP са циљем обједињавања услуга подршке пословању и иновативности сектора малих и средњих предузећа у Србији, Мрежа има три модула: Информације о ЕУ и пословна сарадња; Иновације и трансфер технологија и Истраживачки пројекти и ширење информација о програмима за истраживање и развој. Путем мреже могу се добити информације о условима за улазак и вођење пословних операција у ЕУ; могућностима за извоз; јавним набавкама и тендерима у ЕУ; новим технологијама; потенцијалним новим партнерима и могућностима истраживачко-технолошког развоја и програмима ЕУ.

Седми оквирни програм (FP7) је основни механизам финансирања истраживања ЕУ у периоду 2007-2013. године и располаже буџетом од 50,5 милијарди евра. Широко поље циљева 7ОП се може груписати у четири категорије **Сарадња** (Cooperation), **Идеје** (Ideas), **Људи** (People) и **Капацитети** (Capacities). За сваку област припремљен је специфични програм који покрива основне области истраживачке политике ЕУ. Програми су усмерени ка промоцији и потстицању истраживачке изврности у ЕУ и подстиче учешће МСП. До сада је, из Оквирног Програма, финансирано преко 200 пројеката у којима су учествовали и партнери из Србије .

Сем области међународне сарадње, која покрива активности у многим тематским пољима, највише пројеката је у области ИКТ, а следе храна и животна средина. Здравље, друштвене науке и материјал имају мању, али ипак значајну улогу. Већина организованија из Србије која је у прошлости, а и данас укључена, у ФП пројекте су универзитети и јавне организације. Према последњим расположивим подацима, 8 МСП из Србије учествовало је у ФП7 пројектима (5 у области ИКТ). Ипак, са ових 8 МСП, Србија улази у „Топ 10“ међу придруженим и трећим земљама по учешћу МСП.

Кључни налази:

- Привреду карактерише низак ниво конкурентности и иновативности
- У области заштите права интелектуалне својине, остварен напредак у креирању регулаторног амбијента и извршена хармонизација са прописима ЕУ
- Креирање политике заштите права интелектуалне својине засновано на стратешком, развојном приступу, интегрисана и у секторске политике
- Завод за интелектуалну својину је преузео одговорност и координирајућу улогу у спровођењу права интелектуалне својине
- Политика подршке МСП је из фазе креирања прешла у фазу имплементације
- Подстицање развоја иновативности један од приоритета политике МСП и политике научно технолошког развоја
- Реализација политике МСП и иновативности није у довољној мери кохерентна и интегрисана
- Остварена пуна сарадња са међународном заједницом и истакнута приврженост у прихватања међународних принципа развоја права интелектуалне својине и политике МСП

7. Међународни пројекти подршке развоју интелектуалне својине и МСП

С обзиром на изузетан значај који област **заштите права интелектуалне својине** има, као и потпуно посвећеност српских институција да се светски принципи у тој области интегришу у национално право и политику, у Србији су реализовани следећи програми подржани од стране међународних институција и организација, као и на билатералном нивоу са појединим владама:

- Пројекат „Техничка подршка Заводу за интелектуалну својину“, који је финансирала ЕУ, имао је за циљ унапређење заштите права интелектуалне својине у Србији, подстичући тиме економски развој у земљи и привлачећи стране инвестиције. Главна сврха пројекта била је да се побољша унутрашња инфраструктура Завода за интелектуалну својину Србије и његов капацитет за признавање права интелектуалне својине и подржавање иновација у земљи. Пројекат је реализован у периоду 2005. до 2009. године са буџетом од 900 000 еура;
- Подршка америчке Агенције за трговину и развој (USTDA) Заводу за интелектуалну својину кроз техничку помоћ од 465.857 долара. Пројекат је помогао Заводу за интелектуалну својину да побољша техничку спремност и квалитет функционисања да би могао да делује као самофинансирајућа агенција.
- Регионални програм о индустријској и интелектуалној својини за земље Западног Балкана и Турску, који се финансира из програма Вишекорисничке ИПА. Општи циљ програма је пружање подршке економском развоју земаља корисница, кроз заштиту права интелектуалне својине, а сврха је да се корисницама олакша будуће чланство у ЕУ, односно хармонизација са правним тековинама ЕУ, јачање административних капацитета, побољшање ефикасности у борби против пиратерије, унапређење размене податка и аутоматизације права интелектуалне својине.
- Подршка Заводу за интелектуалну својину у оснивању Едукативно-информативног центра (ЕИЦ)“, који се реализује у сарадњи са Европском комисијом и Европским

заводом за патенте (ЕЗП). Сврха пројекта је асистирање Заводу у мисији **подизања опште свести и развоја професионалних способности у области права интелектуалног и индустријског власништва**, док је општи циљ давање подршке Србији у испуњавању услова у оквиру процеса стабилизације и придруживања у области интелектуалног власништва. Пројекат је започет 2009. године и траје три године.,

- У фебруару 2010. године започела је реализација пројекта техничке подршке Србији у области интелектуалне својине, који се финансира уз подршку Владе Швајцарске конфедерације. Један од циљева овог пројекта је и унапређење система заштите ознака географског порекла. Сем консултантске подршке у форми савета за унапређење законског оквира у овој области, Пројекат предвиђа и активности на директној подршци произвођачима у процедури заштите ознака географског порекла и у развоју маркетиншких стратегија њихових производа.

У последњих пет година реализовани су бројни међународни **Пројекти подршке сектору МСП:**

- „Унапређена конкурентност и иновативност МСП“ је пројекат који се финансира из IPA 2008 програма у вредности од 3 милиона ЕУР. Пројекат је започео са реализацијом у мају 2010. године, а циљ је: (i) унапређење квалитета, обима и доступности пословних услуга у Србију успостављањем стандардизованог модела услуга и унапређењем инфраструктуре за подршку МСП, и (ii) јачање институционалних капацитета како би се повећао ниво иновативности у МСП.
- Из IPA 2007 у току је спровођење пројекта „Подршка за развој конкурентности и промоцију извоза“, у вредности од 3,5 милиона ЕУР. **Циљ пројекта је:** (i) развој капацитета за подршку МСП кроз развој кластера, ланаца добављача и промоцију извоза; (ii) повећање конкурентности српских предузећа кроз развој кластера; (iii) унапређење интеграције српских МСП у локалне и глобалне ланце добављача и (iv) јачање извозних активности МСП.
- Пројекат „Техничка подршка развоју политике предузећа и иновација“ реализован је у оквиру CARDS 2006 програма са буџетом од 1,5 милиона ЕУР. Пројекат је за циљ имао (i) унапређење институционалних капацитета (ii) подршка развоју међународно конкурентних и иновативних предузећа и (iii) унапређење конкурентности МСП кроз сарадњу са НИО.
- Из CARDS 2006 циклуса реализован је пројекат „Turn-Around Management (TAM), Phase III“ у вредности од 4 милиона ЕУР. Пројекат је подржао реструктурирање и развој 72 МСП у приоритетним секторима и тренинг за више од 100 МСП.

Сем подршке ЕУ, развој сектора МСП је добио подршку и од осталих донатора: USAID Програм за развој конкурентности, USAID MEGA програм, GTZ пројекат за развој пословних услуга, пројекат Светске банке »Регулаторан реформа на локалном нивоу»; пројекат LEDIB Владе Данске, BAS пројекат који финансира Влада Холандије, подршка Норвешке кроз пројекат ENTRANCE, у оквиру ког је развије и даље актуалан програм подршке кластерима у Србији, као и «Развој омалдинског предузетништва» и многи други пројекти.

II. МСП и интелектуална својина

1. Сектор МСП у Србији

1.1. Учешће МСП у привреди Србије

МСП представљају окосницу економског развоја Србије и, уз СДИ, имају велики значај за економски и друштвени напредак, дају одлучујући допринос равномерном регионалном развоју, стабилан су извор запошљавања и имају и социјалну и кохезиону улогу, нарочито у неразвијеним подручјима која нису интересантна за мултинационалне компаније.

Сектор МСП у Србији обухвата већину предузећа односно 314.827 или 99,8% (идентичан проценат и у ЕУ). У оквиру овог сектора доминирају микро предузећа са 95,7% (у ЕУ 92%), која и запошљавају скоро половину укупног броја запослених. МСП остварују 66,6% укупног промета (4,380 милијарди динара), 59,1% БДВ (819.205.622 РСД), 45,9% извоза и 60,5% увоза привреде Србије (275,3 милијарди РСД извоза и 627,1 милијарди РСД увоза).

1.2. Број предузећа

Посматрајући претходне три године може се констатовати тенденција смањења броја основаних друштава и повећања броја друштава која престају са радом. У Републици Србији у 2008. години основано је 11.386 привредних друштава, што је 16,3% мање него претходне године, а угашено 5.682, тј. 35,8% више у односу на 2007. Према подацима Републичког завода за развој и Републичког завода за статистику за последње две године дошло је до благог раста броја микро привредних друштава (за око 1000), док мала и средња (и велика) предузећа бележе пад. Ово показује да је још увек недовољно брза трансформација микро у мала и малих и средња предузећа.

У просеку у 2008. је на сваких **1.000 становника пословало 41 МСП**, а новонастало је нешто више од 7 предузећа. Када се посматра активна популација од 15 до 64 године, на 1.000 становника послује 61 МСП. Према густини МСП, Србија се налази на нивоу Европске уније, где послује 41,2 МСП на 1.000 становника, док унутар ЕУ највећи коефицијент има Чешка (90,9), а најмањи Румунија (19,9).

1.3. Запосленост у МСП

МСП запошљавају 872.540 радника или **2/3 свих запослених** у Србији. Нето су креатор нових радних места и кумулативно и посматрано из године у годину успевају да створе више нових радних места него што се изгуби кроз приватизацију. Овај сектор је успео да неутралише ефекте смањења броја запослених услед реструктурирања и приватизације у великим предузећима²³.

1.4. Спољнотрговинско пословање

Анализа спољнотрговинске активности указује да се МСП могу сматрати релативно значајним носиоцима спољнотрговинске размене у сектору предузећа. У 2009. години сектор МСП остварио је извоз у вредности од 275,3 милијарди РСД и увоз од 627,1

²³ 163.620 запослених је отпуштено у току приватизације, а МСП су запослили нешто преко 187.000 радника за период 2004-2008. године. Извор: Извештај о МСП за 2008. годину.

милијарди РСД, што представља **45,9% извоза и 60,5% увоза** нефинансијског сектора. Посматрано по величини, највећи број извозника (8.288 или 62,0%) и увозника (16.326 или 70,4%) су микро предузећа (укључујући и предузетнике), али је највећа вредност извоза и увоза остварена у малим и средњим предузећима (4.703 предузећа - 35,1% извоза; 6.409 предузећа - 44,8% увоза нефинансијског сектора).²⁴ Међутим, још увек није постигнут задовољавајући ниво интернационализације.

Секторски распоред МСП је изузетно концентрисан јер 73,9% броја предузећа, 78,6% запослених, 85,3% промета и 80,1% БДВ сектора МСП у 2008. години остварују четири сектора: Трговина, Прерађивачка индустрија, Послови с некретнинама и изнајмљивање и Грађевинарство. Високо технолошки сектори (средње високо технолошки сектори и високо технолошки сектори) генеришу 17,9% запослених, 24,2% промета, 24,2% БДВ, 24,1% извоза и 36,6% увоза МСП.

У структури извоза доминирају производи ниско-технолошких сектора (прехрамбени производи, производња текстила, производња метала и металних производа), док високо технолошки сектори генеришу 24,1% извоза МСП.

Нижи ниво активности малих и средњих предузећа узрокован је следећим проблемима: недовољан ниво развијености знања и вештина; раскорак између финансијских потреба и постојећих финансијских инструмената; регионална неједнакост у развоју; недовољно коришћење нових технологија и иновација; неодговарајуће заступање интереса МСП.

1.5. Регионални распоред МСП

Скоро 40% свих МСП налази се на територији Града Београда или у Јужно-бачком округу. Ова неповољна регионална концентрација још је уочљивија ако се посматрају само привредна друштва без предузетничких радњи. По овим показатељима, више од половине привредних друштава пословало је на територији Града Београда и у Јужно-бачком округу (41.2% односно 11.3%), док је најмање привредних друштава пословало у Топличком (0.4%), Зајечарском (0.7%) и Пиротском округу (0.7%).

1.6. Финансирање и инвестиције у МСП

Иако је у последњих пар година дошло до знатног побољшања у реформисању финансијског сектора, а што је препознато у оцењивању примене Европске пovelје, као и у извештају Светске Банке, МСП су и даље суочена са тешкоћама у финансирању свог пословања. Истраживања су показала да и даље огромна већина МСП своје пословање финансира из сопствених извора, да врло мали број МСП користи кредите код банака, а укупна расположива средства у јавном сектору су минимална у поређењу са потребама МСП. Повољне кредитне линије које се реализују преко јавних институција не задовољавају све потребе, док су банкарски производи још увек скупи, нису расположиви у довољној мери и захтевају велики колатерал за МСП. Остали облици финансирања, као што су *venture capital* и бизнис анђели су неразвијени. Ако посматрамо три основна критеријума за финансирање МСП, расположивост, доступност и приступачност средстава, долазимо до закључка да МСП у Србији имају озбиљне потешкоће у прибављању капитала за одржавање, раст и развој свог пословања.

Додатни изазов са којим се сусрећу МСП, не само у Србији, је и светска економска криза. МСП се суочавају са падом промета, смањеном кредитном способношћу и смањеном

²⁴ Извор: Извештај о МСП за 2008. годину;

ликвидношћу, што у појединим секторима отежава одржавање пословања на достигнутом нивоу. У току 2010. године, преко 12% пласираних кредита МСП касни са отплатом више од 90 дана. Пре почетка кризе тај проценат је био око 4 до 5%. Мере које је Влада предузела, имале су позитивног ефекта, али нису могла да у потпуности амортизују негативне ефекте економске кризе. Додатни проблем који је све актуелнији је наплата потраживања, посебно од великих фирми и система, али и у оквиру МСП сектора. Механизми наплате су неразвијени или неефикасни, а судови јако спори. Бројна предузећа, суочена са таквом ситуацијом, одустају од наплате потраживања, што појачава њихову тенденцију да развијају своје пословање у сивој зони.

Сектор МСП у структури **инвестиција привреде учествује са 48,1%** а у структури нефинансијског сектора са 58,7% (51,2% у 2006. години). Скоро 41% вредности инвестиција МСП су реализоване у средњим предузећима, при чему су улагања средњих предузећа била највећа (укупна, по запосленом, по предузећу) и са највећим учешћем у БДВ (52%). Половина инвестиција овог сектора пласирано је у опрему, што представља основу за раст производње и услуга.

Упоредна анализа инвестиција по запосленом и инвестиција по предузећу у земљама окружења и ЕУ-27 указује на значајно нижи ниво ових показатеља у Србији, како за сектор МСП тако и за укупну привреду. Инвестиције по запосленом у сектору МСП износе 4.100 ЕУР (просек ЕУ 7.400 ЕУР), а инвестиције по предузећу 12.200 ЕУР (ЕУ 31.700 ЕУР);

1.7. Конкурентност и иновативност МСП сектора

Ниска конкурентност сектора МСП и даље онемогућава његово динамичније укључивање на међународно тржиште. Висина и квалитет инвестиција су при томе најважније дугорочне одреднице привредног раста и конкурентског напредовања. Већ је поменуто да сектор МСП учествује са 58,7% у структури инвестиција нефинансијског сектора, док се учешће инвестиција у БДВ-у повећава на 40% у 2007. години.

Досадашње реформе побољшале су пословни амбијент, међутим он још увек није у потпуности прилагођен потребама брзог развоја тржишне економије. Либерализација тржишта омогућила је веће присуство увозних производа, где домаћа предузећа и њихови производи углавном нису конкурентна ни ценом, ни квалитетом. Конкурентност српских предузећа углавном се везује за извоз кооперантских услуга, уз примену увозних технологија. Учешће сировина и радно интензивних производа у извозној структури и даље је високо (преко 60%).

Иако спољнотрговинска активност високо технолошких производа бележи најбржи раст, привреда Србије још увек зависи од извоза грана ниске технолошке интензивности. У сектору МСП ситуација је такође неповољна: предмет спољнотрговинске размене су углавном ниско технолошки производи, који бележе и најбржи раст од 2005. године. Извоз заснован на овим производима не може да обезбеди респектабилну конкурентску позицију предузећа у дужем временском периоду.

Примена савремене ИКТ у функцији конкурентног пословања савременог предузећа, показује да према опремљености и употреби рачунара у пословању МСП Србије незнатно заостајање за просеком ЕУ-27 и високо развијеним земљама. Међутим, у коришћењу Интернета српска МСП е значајно заостају за просеком, као и за већином чланица ЕУ, при чему се најчешће користи Интернет у циљу обезбеђивања банкарских и финансијских

услуга, док је електронско пословање (куповина и продаја) још увек недовољно заступљено. У примени информационих и комуникационих технологија (ИКТ) према извештају СЕФ, Република Србија је рангирана на 79. позицији од 104 анализираних земље, што је знатно ниже у односу на просек ЕУ, као и нове чланице ЕУ.

Број кластера у Србији расте из године у годину и тренутно их има нешто мало више од 30. Међутим, кластери у Србији су генерално слаби у поређењу са европским контекстом и неопходан је значајан раст посебно у оквиру треће фазе развоја (учешће кластера у укупној запослености одређеног региона). Такође, српски кластери који су укључени у заједничке комерцијалне активности не успевају да значајно унапреде укупан промет.

Повећање конкурености сектора МСП у значајној мери зависи и од нивоа иновативних активности. Укупну привреду Србије, као и сектор МСП, карактерише слаба активност и недостатак пословних иновација, одсуство иновативне мреже, недостатак истраживања, лоша репутација домаћих производа, недовољна подршка у финансијском погледу и инфраструктури, малобројност лабораторија и истраживачких капацитета, као и одсуство кључног фактора – инфраструктурне мреже за развој иновација. Основне активности морају бити усмерене на успостављање адекватне структуре иновативних достигнућа предузећа, међусобном повезивању (нарочито са центрима знања), формирању критичне масе иновативних предузећа, примену и поштовање међународно важећих стандарда и креирању услова за интернационализацију пословних иновација унутар привреде.

Постојећа ситуација последица је недовољне хоризонталне и вертикалне повезаност МСП сектора, како међусобне, тако и са великим системима и научно-истраживачким установама. То се одражава на изузетно слабу примену иновација и нових техничко-технолошких побољшања пословања, а тиме и недовољно повећање продуктивности и конкурентности.

1.8. Интелектуална својина и МСП у одабраним секторима

Иако је интензиван раст неких од сектора анализираних даље у студији углавном последица великих страних директних инвестиција, мала и средња предузећа у овим секторима такође бележе благи раст у периоду од 2005.-2008. године. Највећи раст БДП-а остварио је сектор електронике од скоро десет пута (око 16 милијарди РСД на чак 107 милијарди РСД).²⁵ Иза електронике, по расту БДП у сектору МСП се налазе прехранбена и хемијска²⁶ индустрија, где је обим раста око седам пута. Ове две гране су и далеко најзначајније по учешћу малих и средњих предузећа у БДП. Дрвна, текстилна и аутомобилска индустрија, бележе значајан раст БДП-а, док је у пољопривреди и производњи електричне енергије тај раст незнатан (ако узмемо у обзир пад курса и инфлацију, можемо чак говорити и о паду БДП-а у овим секторима за МСП).

Извоз малих и средњих предузећа је највећи пораст забележио у аутомобилском сектору. Делимично су за то заслужне стране инвестиције држава из региона, пре свега Словеније у средња предузећа у овом сектору, али један део је и допринос МСП у домаћем власништву. Електроника и хемија бележе приближно исти раст од скоро три пута, док су иза њих са нешто мањим растом дрвна, текстилна и прехранбена индустрија. Пољопривреда бележи номинално раст извоза, али реално бележи пад, док у сектору

²⁵ Инфлација и пад курса нису узети у обзир. Тај раст је реално мањи, али и даље веома значајан.

²⁶ На нивоу укупне индустрије, око 50% БДП-а хемијске индустрије генерише фармација. Процена је да је сличан однос и у сектору МСП.

производње енергије нема извоза МСП сектора. Слаб раст МСП у овом сектору управо је последица непостојања адекватне законске регулативе и компликованих процедура за производњу енергије из обновљивих извора. Решавањем ових проблема може се отворити пут за развој иновативних малих и средњих предузећа у овом сектору.

Ако упоредимо податке о учешћу у БДП и извозу малих и средњих предузећа са бројем патената и малих патената у овим секторима, примећујемо да је сектор са највише малих патената, електроника, остварила највећи раст БДП-а и међу највећима у расту извоза. Сектори дрвне и аутомобилске индустрије, који су иза електронике по броју малих патената, такође спадају у брзорастуће секторе, Иако сектор фармације, нема велики број малих патената, постоји значајан број патената домаћих резидената у овом сектору.

2. Да ли су МСП свесна значаја ИС?

Током 2009. године урађено је неколико истраживања јавног мњења сектора МСП, како би се сагледала њихова мишљења о текућој политици МСП, инструментима њеног спровођења, као и проблемима и потребама са којима се МСП суочавају у свакодневном пословању.

Национална агенција за регионални развој је припремила Анкету о стању, потребама и проблемима МСП. Анкетирање је обављено на узорку од 3.000 МСП, а анкетирана су и о значају иновација, улагањима у иновативност, као и о заштити интелектуалне својине. Стратификација јединица оквира за избор узорка извршена је према областима делатности (изабраним групама делатности), броју запослених и територијалној заступљености (ниво округа). У узорку је 32% микро, 25% малих, 14% средњих и 29% предузетника.

ЦЕСИД је спровео истраживање јавног мњења МСП на узорку од 888 испитаника . И у овом истраживању, пажња је посвећена иновативности. У узорку је било 64% малих, 7% средњих предузећа и 29% предузетника

Републички завод за статистику је спровео анкету иновативне активности МСП у периоду 2006-2008. године са циљем да се сагледа реалан однос пословне политике предузећа према иновативним активностима, како би се одредила врста, обим и квалитет ових активности у предузећима. Овим истраживањем добијени су подаци о активностима предузећа на иновацијама производа/услуга, иновацијама процеса, иновацијама у организацији предузећа и иновацијама у маркетингу. Анкета је урађена на узорку од 3000 МСП и у две фазе.

2.1. Погледи МСП на сопствени развој базиран на знању и иновативности

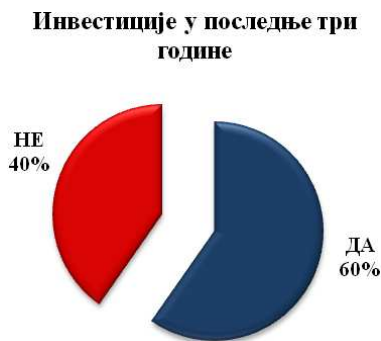
Према подацима анкете НАРР²⁷, на релативно развијену потребу за побољшањем техничко-технолошких услова пословања указује податак да је 60% анкетираних реализовало **инвестиције у претходне три године**, а при томе се највише улагало у набавку опреме (58%).

---

²⁷ Стање, потребе и проблеми малих и средњих предузећа и предузетништва, НАРР, 2009. година

Графикон 2: Инвестиције МСП у претходне 3 године:

Будућност МСП у Србији, повезана је са питањем улагања у разне форме иновативности, развијања нових технологија, различитих комуникација и слично. ЦЕСИД²⁸ је иновативност испитивао на три нивоа: улагање у кадрове, нове технологије и у унапређење комуникације. Највише се улаже (више од две петине предузећа) у развој нових технологија и лиценци, а најмање у запослене/кадрове – свако треће предузеће.

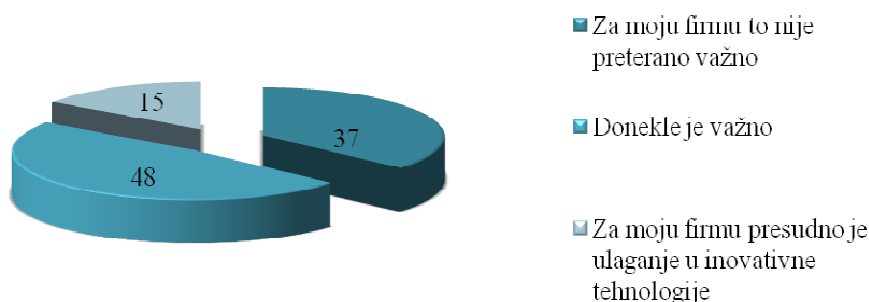
Табела 8. Улагање у иновативност у %

	Улагање у кадрове (доквалифика, обуке.)	Улагање у куповину/развој нових технологија, лиценци...	Улагање у унапређење комуникације
Не улажем	67	58	62
Улажем	33	42	38
Укупно	100	100	100

За 15% предузећа улагање у иновативне технологије је од пресудне важности. Вероватно се ради о предузећима који се баве ИТ технологијом, рачунарима, развојем софтвера и слично. За већину предузећа у Србији (скоро половина) улагање у иновативност је донекле важно, док 37% испитаника сматра да им то, углавном, не значи пуно.

²⁸ Истраживање јавног мњења представника средњих и малих предузећа и предузетника, ЦЕСИД и НСЗ, јануар 2010.

Графикон 3: Важност улагања у иновативност у %

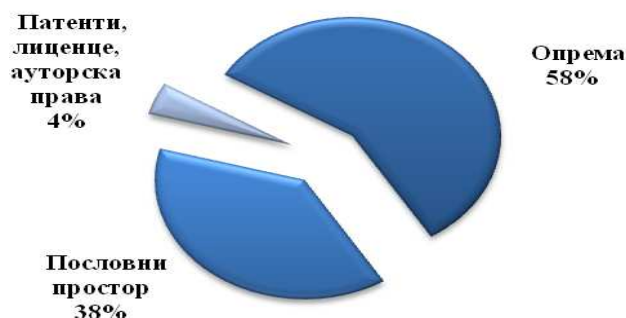

Из ових резултата можемо да изведемо закључак како српска МСП још увек нису свесна чињенице и потребе улагања у кадрове које је, дугорочно гледано, исплативије и које омогућава одрживост МСП.

Издавања за набавку патената, лиценци и ауторских права представљају занемарљив део укупних улагања са вредношћу од 1,8%, код радњи и до 4,6% код малих предузећа.

Графикон 4:

Намена реализованих инвестиција

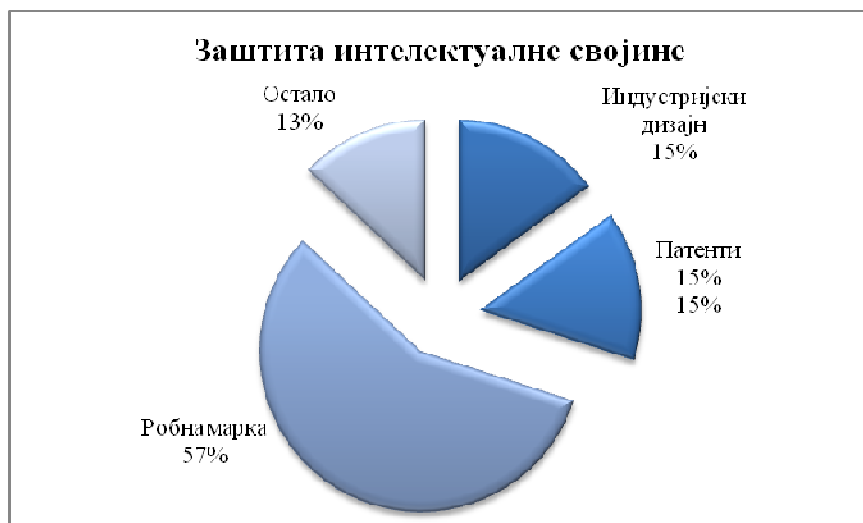

Посматрано по делатностима, најинтензивнија инвестициона активност одвијала се код испитаника који послују у области саобраћаја, графичких делатности и информационих технологија, а најслабија код личних услуга и трговине на мало. Трајније облике иновативне сарадње практикује мали број испитаника. Према анкети НАРР, свега 9% фирми одговорило је да има уговоре о сарадњи на плану иновирања пословања са одговарајућим институцијама или предузећима. У оквиру средњих предузећа овај вид сарадње има 17%, а код радњи свега 5% анкетираних.

На питање да ли је предузеће увело нови производ/услугу или технолошки процес, потврдно је одговорило 30% анкетираних. Увођење иновација у организацију пословања и маркетиншке активности спровело је, судећи према добијеним одговорима, 26% испитаника.

Спровођење процедуре заштите интелектуалне својине у домаћим условима није раширена појава, углавном због недовољне информисаности МСП, али и изетно спорог судског решавања спорова као и високих трошкова самог поступка.

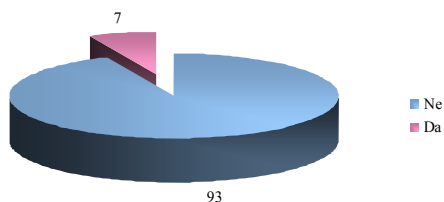
Графикон 5: Улагање у заштиту ИС

Свега 11% анкетираних заштитило је неки од облика интелектуалне својине. Више од половине заштићених права односи се на робну марку, а по 15% на патенте и индустријски дизајн

Поражавајући је податак, да у оквиру МСП сектора не постоји пракса унапређења сопственог пословања кроз сарадњу са научноистраживачким организацијама (НИО) и на тим основама улагање у развој иновативних потенцијала.

Графикон 6: Да ли Ваше предузеће сарађује са НИО

Према истраживању РЗС, када се посматра заступљеност увођења одређене врсте иновација према величини МСП-иноватора, примећује се највеће учешће иновација у организацији предузећа, укупно 28.49%, у малим 28.01%, као и средњим предузећима 28.97%.

Табела 6 Незавршене или напуштене иновативне активности на увођењу производа и процеса МСП

	Укупно	Мала	Средња
Иновативне активности које су напуштене или суспендоване пре њиховог завршетка	6.45	3.95	9.60
Још увек у току на крају 2008. год.	21.41	16.32	27.81

Извор РЗС

Као одговор на питање да ли су МСП-иноватори имала иновативне активности у 2008., које нису имале као последицу иновацију производа или процеса, 6.45% МСП-иноватора је одговорило да су иновације напуштене, а 21.41% да су још увек у току на крају године.

Табела 7 Иновативне активности увођења производа и процеса које су обављала МСП

Активности	Укупно	Мала	Средња
Интерне активности истраживања и развоја	32.89	34.42	31.22
Екстерне услуге истраживања и развоја	14.56	14.65	14.47
Набавка машина, опреме и софтвера	49.39	51.86	46.70
Куповина осталих облика знања	17.96	18.84	17.01
Образовање и обука	40.17	43.49	36.55
Увођење иновација на тржиште	32.65	36.51	28.43
Сви облици дизајна	19.90	21.16	18.53

Извор РЗС

Највећа улагања МСП у развој иновативности односи се превасходно на технолошке иновације, кроз куповину нове опреме или софтвера. Такође, удео прихода остварен од иновативних активности у укупним приходима предузећа, **показује да мање од 1% прихода припада иновацијама производа/услуга који су нове за тржиште, а око 2% за предузеће, 97 % прихода је од непромењене пороизводње производа или услуга.**

Према истраживању које је спровело Републички завод за статистику, **од свих анкетираних МСП иноватора, најзначајније учешће у заштити права интелектуалне својине има заштита жига са 6.74% МСП који су зајтитили жиг, док је 16.28% предузећа је навело временску предност у односу на конкуренте као значајан метод заштите иновација.**

3. Шта каже стварност?

У Србији постоји велика тражња за различитим иновативним активностима. Са аспекта предузећа, чак 68% предузећа има захтеве за финансирање иновативних услуга које нису доступне на домаћем тржишту. Међутим, у структури иновативних услуга свега 8% предузећа показује интересовање за ИР и развој производа, док је тражња за трансфером технологија нешто виша (11%). Организација подршке везује се за функцију потреба МСП, при чему доминирају технолошка подршка, за развој нових производа, инсталирање ИКТ опреме и нових производних процеса, као и промоција извоза. Мали значај има подршка која се везује за организацију иновативних активности (менаџерске активности, дизајн и др.) и људски ресурс. Због слабе међусобне повезаности, предузећа, универзитета и јавних истраживачких института, мање од 20% анкетираних предузећа користи различите изворе знања као информације за своје иновативне активности.

У циљу подстицања трансфера технологија од стране научноистраживачких института ка малим и средњим предузећима, Министарство за науку и технолошки развој путем јавних позива финансира заједничке пројекте научноистраживачких организација, истраживачко-развојних и иновационих центара с једне стране, и предузећа - корисника резултата истраживања, с друге, на решавању конкретних проблема у области примењених истраживања. Основни критеријуми за избор и суфинансирање пројеката су допринос конкурентности производа и технологија, актуелност истраживања, енергетски и еколошки ефекти, као и допринос општем развоју и унапређењу земље.

У том смислу веома су значајне измене Закона о иновационој делатности којима се између осталог предвиђа:

- Стратешка промена начина финансирања, који се делимично оријентише ка привредним субјектима као носиоцима иновационих пројеката;
- Регулисање веома важног питања заштите права интелектуалне својине до које се долази у заједничким пројектима привреде и НИО, а које делимично финансира МНТР, односно инвестиционог фонда са већинским државним власништвом. Одредбе о интелектуалној својини предвидеће да власник на тако насталим интелектуалним добрима послодавац или наручилац дела. Значајан део прихода би припао проналазачима (не мање од 50%);
- Оснивање заједничких инвестиционих фондова ради финансирања пројеката.

3.1. Да ли је то довољно?

Ипак, чак и кад се појаве одређени финансијски инструменти који могу да се искористе за набавку патента или других облика заштите интелектуалне својине, МСП у Србије показују слабу заинтересованост за такве активности и радије се окрећу неким мање компликованом, које спадају у нетехнолошке иновације.

Министарство економије и регионалног развоја је у 2009. години реализовало пилот Пројекат подстицаја предузећа за инвестирање у јачање иновативности. Једна од активности за чију реализацију је Министарство кофинансирало до 50% укупних трошкова, односила се на откуп права на патент и патентну документацију. **Од укупно 194 МСП, пријављених на јавни позив, само три захтева су се односила на наведену активност. Како ова три предузећа нису испунила формалне услове конкурса, дисквалификована су у првој фази селекције тако да је откуп права на патент и патентну документацију била једина активност за чију реализацију средства нису додељена. У оквиру Програма подршке МСП за јачање иновативности у 2010. години, није поднет ниједан захтев за откуп права на патент и патентну документацију.**

У овом контексту битно је напоменути, да је током 2007. године Фонд за развој имао посебну кредитну линију „Од иновације до готовог производа“. Заинтересованост МСП је била врло ниска, а највећи број поднетих захтева нису били иновативни и нису испуњавали захтеве конкурса. Током 2008. године кредитна линија је угашена, а средства пребачена за друге намене.

3.2. Подизање свесности и доступност потребних информација

У оквиру Завода за интелектуалну својину, основан је Едукативно - информативни центар. Активности Центра укључују: организовање обука и предавања (радионице и сл.), промовисање сарадње са свим заинтересованим странама, припрема, превођење и

дистрибуција издања Завода и међународних организација, као и сарадња са Привредном комором Србије, регионалним и локалним привредним коморама, Националном агенцијом за регионални развој и мрежом регионалних агенција, научним институтима, факултетима, органима који се баве спровођењем, итд. У оквиру Центра пружају се актуелне технолошке, правне и друге информација од значаја за успешну комерцијализацију интелектуалне својине. Такође, Центар има кључну улогу у подизању општег нивоа знања о интелектуалној својини и њеном значају за социјални и економски развој друштва, као и у ширење свести о штетности пиратерије и кривотворења.

Завод, односно Едукативно информативни центар је, од половине 2010. године, почео да спроводи и услугу Дијагностике интелектуалне својине. Дијагностика интелектуалне својине је услуга коју је осмислио француски завод за интелектуалну својину 2004. године и намењена је предузећима која желе да процене вредност своје ИС. Процес Дијагностике ИС захтева припрему консултаната кроз прикупљање информација о предузећу, а након тога се у полудневном интервјуу са менаџментом фирме упознаје са пословањем и стратегијом будућег развоја. На основу обављеног разговора узимају се у обзир сви аспекти пословања: врсте производа, технологија, услуга, постојање И&Р, добављачи, људски ресурси итд, и у том контексту се у извештају о обављеној дијагностици дају препоруке за заштиту и управљање добрима ИС, како онима која подлежу регистрацији тако и добрима тзв. „меке интелектуалне својине“. Фокус је на МСП која имају потенцијал за развој у одређеним областима која спадају у приоритете националне стратегије развоја заснованом на знању.

Завод за интелектуалну својину потписао је и уговор о сарадњи са Националном агенцијом за регионални развој. Институције ће заједнички радити на развоју конкурентности и иновативности МСП у Србији. Циљ је да МСП схвате значај иновација и интелектуалне својине за пословање, за које намене ИС може да се користи и како се остварује заштита ИС, нарочито имајући у виду да Завод тежи пружању веће подршке МСП и научним установама у циљу комерцијализације проналазака.

Завод за интелектуалну својину потписао је меморандум о разумевању и са Привредном комором Србије и са 10 регионалних привредних комора. Циљ ове сарадње је јачање свести привреде о значају интелектуалне својине, као и иновативности уопште, у расту и развоју конкурентности. Од маја до краја новембра 2010. одржано је 6 семинара у регионалним привредним коморама о основама права интелектуалне својине намењене привредницима из региона. Циљ едукације је да се свим интересним групама приближи појам интелектуалне својине, и то да ИС, омогућава компанији да оствари и друге пословне циљеве (и на тај начин подстичемо израду стратегије менаџмета ИС). Почетком октобра у ПКС је одржан и ТАИЕХ семинар о патентној заштити где је Центар био коорганизатор и учествовао са предавањима. Поред овог, Завод је учествовао на бројним семинарима у Србији са предавањима својих стручњака за МСП на националном и локалном нивоу.

На основу спроведених обука примећено је да је свест о значају ИС међу иновативним МСП све већа. Постало је очигледно је да постоји потреба за заштитом интелектуалног капитала и интелектуалне својине, како би компанија контролисала своја знања и задржала предност која та знања доносе.

Почетком новембра у Заводу је одржан уз подршку WIPOа четвородневни семинар, тренинг тренера, за 23 представника из привредних комора и регионалних развојних

агенција, који ће касније бити у стању да пружи основне информације о ИС и управљању добрима ИС значајне за пословање предузећима из својих региона.

III. Интелектуална својина и индустрија

Ниво заштите интелектуалне својине може имати утицај на развој појединих сектора и грана привреде једне земље, посебно у развијеним тржишним економијама. Међутим, чак и на ниском нивоу економског развоја, одсуство заштите може негативно утицати на развој, гушењем оријентације ка комерцијализацији проналазака и иновација.

Заштита жига пружа подстицај за улазак нових фирми и развој нових производа, чак и у сиромашним земљама. Успешна робна марка доводи до подизања квалитета производа, што доводи до препознатљивости производа на тржишту, и тако позитивно утиче на заштиту потрошача. Ово је посебно важно у производњи пића, прехране, медицине, фармакологији... Слично је и са ауторским правима. Сектори који су зависни од ауторских права, као што су штампа (publishing), музика, филм (recorded entertainment) и софтвер, имаће смањен улаз нових фирми, уколико су ауторска права незаштићена.

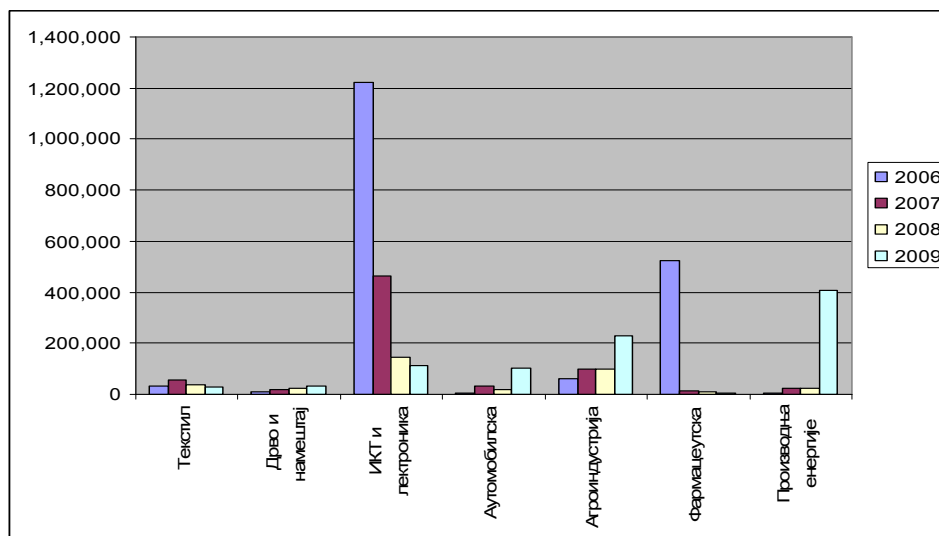
Стране инвестиције, заједничка улагања и уговори о лиценцирању технологија помажу трансфер знања у производњи. Истраживања показују да велике фирме ограничавају своје инвестиције у земље са ниским нивоом заштите и малим бројем регистрованих патената. Истовремено, ниво трансфера технологије зависи од способности да се оствари контрола над технологијом кроз адекватну заштиту интелектуалне својине. Висок ниво заштите повећава број регистрованих лиценци, што смањује трошкове уговора. Све ово утиче на развој конкурентности појединих сектора и привреде у целини.

1. Индустријски сектори и заштита интелектуалне својине

Постоје две групе сектора привреде у Србији које значајно зависе од степена заштите интелектуалне својине. Прву групу чине сектори који су најзначајнији у области истраживања и развоја НИО, а означени као приоритетни у Стратегији научног и технолошког развоја. То су пољопривреда и храна, заштита животне средине и климатске промене, биомедицина, енергетика и енергетска ефикасност, ИКТ, нови материјали и нанонауке.

Другу групу представљају сектори који су имали највећи прилив страних директних инвестиција у претходним годинама.

Слика 1: Стране директне инвестиције у Србији 2006-2009 по секторима

Извор: НБС

Према Уредби о условима и начину привлачења страних директних инвестиција, посебно су издвојени аутомобилски, електронски, ИТ и телекомуникациони сектори. Поред ових сектора, Агенција за страна улагања СИЕПА, као приоритетне секторе наводи и авио индустрију, услуге (business process outsourcing, creative services), грађевинарство, фармацеутску индустрију, производњу обновљиве енергије, текстила и намештаја.

И Министарство за науку и СИЕПА²⁹ препознале су **агроиндустрију, информационо-комуникационе технологије, електронику, производњу енергије из обновљивих извора, биомедицину и фармацију као приоритетне гране**, које у наредним годинама могу бити носиоци развоја Србије. Стога, држава и улаже велика средства у развој науке и привлачење страних инвестиција у ове секторе. Ипак, са становишта страних инвестиција, од 2008.године у фокусу је **аутомобилска индустрија**. У данашње време, ова индустрија се великим делом ослања на електронику и употребу информационих технологија. Још две гране су веома значајне у Србији, са аспекта великог броја запослених, страних инвестиција и извоза - **дрвна и текстилна индустрија**. Дрвна индустрија је значајна и због могућности коришћења дрвног отпада као извора енергије, док је текстилна индустрија значајна због заштите жигова и робних марки производа. Због удела у привреди, **ових седам сектора означени су као најрелевантнији за анализу значаја заштите интелектуалне својине за економски развој**. Остали сектори, немају довољан удео у привреди Србије да би били део ове анализе. Изузетак је грађевинска индустрија, али је она изузета из анализе због ниског значаја у заштити интелектуалне својине, с обзиром да у домаћој привреди преовлађује нискоградња и груби грађевински радови и није било већих страних инвестиција. У производњи грађевинских материјала било је неколико већих страних инвестиција, али су то углавном ресурсно интензивне гране, попут производње цемента.

²⁹ У току је израда и стратегије и политике индустријског развоја Србије, која треба да дефинише приоритетне секторе индустријског развоја и тако постави оквир за реализацију различитих програма подршке тим секторима

1.1. Агроиндустрија

Пољопривреда и пољопривредно-прехрамбени сектор традиционално играју важну улогу у Србији, с обзиром на веома повољне природне услове за разноврсну пољопривредну производњу, велики број произвођача, стручњака и научних радника. У 2008. години учешће агроиндустрије у БДП износило је 16.6% (пољопривредна производња 12%, прехрамбена индустрија 4,4%). Од 2005. године, Србија остварује позитиван трговински биланс у размени пољопривредно-прехрамбених производа, а чија заступљеност у укупном извозу износи око 13%, (око 10% у другим земљама региона). У 2008. години, извоз прехрамбених производа из Србије био је око 79 милијарди РСД, док је увоз износио око око 49 милијарди РСД.

Најважнији извозни производи су малине, шећер, кукуруз и пшеница и они покривају око трећину у извозу пољопривреде Србије. На извоз шећера доминантно утичу одобрени преференцијали ЕУ. Актрактивост малине у преради има за последицу и подстицање бројних произвођача из других држава да отпочну са производњом, што у великој мери повећава конкуренцију домаћим произвођачима на светском тржишту. Извоз кукуруза и пшенице је важан извор извозних прихода, али се мора нагласити да се ради о количинама које су у светском оквиру сразмерно мале и њихов пласман на светском тржишту се реализује тек кад већи понуђачи, Украјина и Мађарска, распродају залихе и то по нижим ценама од конкурентске због мањег квалитета.

Прерађени производи, попут кондиторских производа, чине свега 4,56% извозне вредности пољопривредног сектора, што је последица ниске конкурентности (резултат ниског технолошког нивоа прерадних капацитета) и неусклађености са стандардима и захтевима санитарних и фитосанитарних прописа.

Оно што је још значајно истаћи је извоз семенске робе, јер се извозе сорте и хибриди створени у нашим научноистраживачким организацијама (преко три милиона хектара годишње засеје се нашим сортама и хибридима).

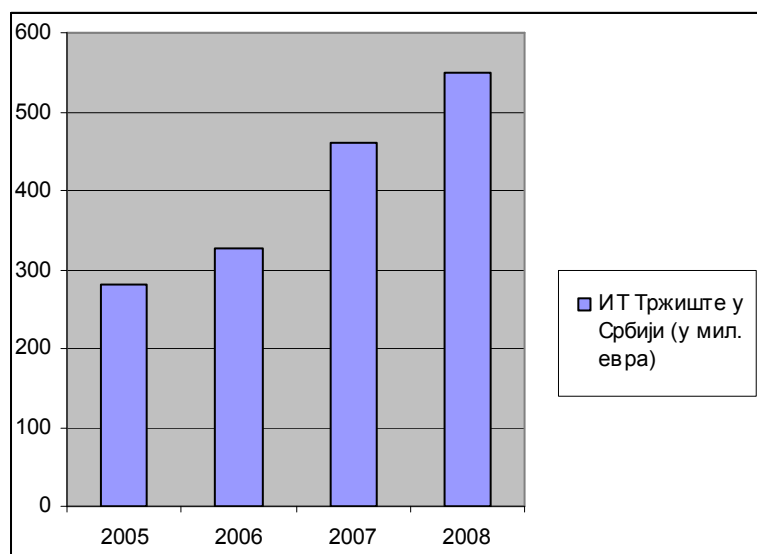
Статистички подаци показују да постоји велики број производа који се извозе у малим количинама и вредностима. Будући да мале серије повећавају зависне трошкове извоза, намеће се неопходност повећања извозних количина.

Истраживања у области пољопривреде и хране су у најдиректнијој вези са развојем пољопривреде и прехрамбене индустрије наше земље. Министарство за науку је повећало улагање у истраживања у овој области преко шест пута у односу на 2002. годину и она су износила преко 1,2 милијарде динара у 2008. години. Истовремено, ова област је међу највидљивијим у међународним оквирима. Тако у Седмом Оквирном Програму ЕУ у програму „Сарадња” унутар тематске области „Храна, пољопривреда, рибарство и биотехнологија” истраживачке групе из Србије се по проценту успешности налазе на европском просеку (око 17% успешности).

1.2. Информационе и комуникационе технологије

У савременом свету брз развој телекомуникација и информационо-комуникационих технологија има стратешки карактер. У Србији је развој овог сектора у претходних десет година био знатно спорији у односу на сличне земље у нашем окружењу. Степен развијеност тржишта телекомуникација у Србији је и даље на нижем нивоу у односу на стандарде који постоје у земљама Европске уније.

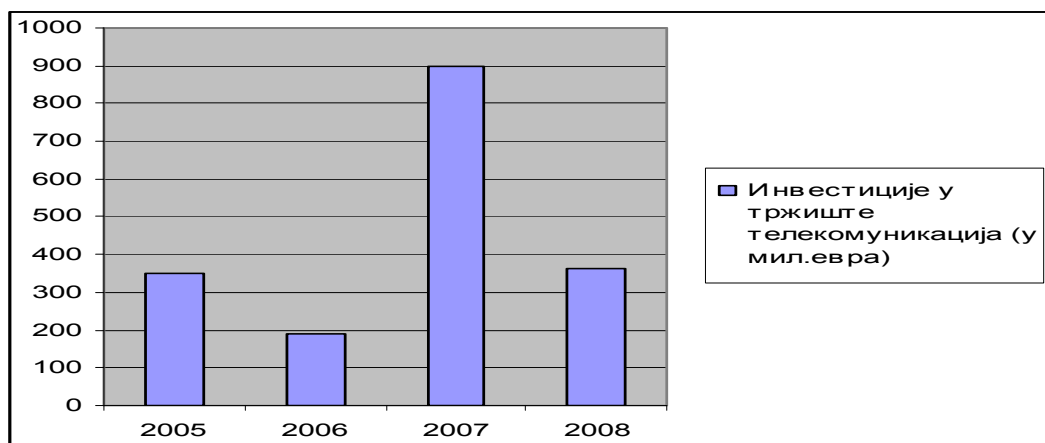
Слика 2: ИТ тржиште у Србији

Извор: СИЕПА

Током последње деценије, домаћи ИКТ предузетници су основали преко 2500 малих и средњих предузећа што овај сектор чини брзорастућим тржиштем. Према анализи MINECO-а³⁰, величина домаћег ИКТ тржишта је била 545 милиона евра. Највећи део је припадао хардверу са 366 милиона евра прихода од продаје. Софтвер је остварио око 115 милиона евра, док су софтверске услуге оствариле око 64 милиона. Производњу и извоз софтвера је тешко статистички пратити јер највећи део производње обухвата „outsourcing“ за велике стране компаније. Ипак, званична статистика показује да је производња електричних уређаја учествовала са 5,58% у БДП-у у 2008. години, док је исте године извезено електричних уређаја у вредности од око 41 милијарду РСД.

Слика 3: Инвестиције у тржиште телекомуникација у Републици Србији

Извор: СИЕПА

Од 2004. до 2008. године, инвестиције у ИКТ по глави становника у Србији су порасле са 31 на 74 евра по становнику (у Словенији су 334 евра, у Мађарској и Грчкој су 222 евра, у

³⁰ MINECO – консултантска кућа која се бави аналитичким истраживањима у области ИКТ

Хрватској су 218 евра, док су у земљама Западне Европе 813 евра по становнику). Према озвештају ОЕЦД-а, тржиште ИКТ представља 1,2% БДП Западног Балкана, са пројектованом стопом раста од 9% у периоду између 2007. и 2011. године (слична стопа је пројектована за Источну Азију и Кину). Ове прогнозе обухватају софтвер и хардвер.

Када је реч о регулацији телекомуникационог тржшта, оно је регулисано Законом о телекомуникацијама. Републичка Агенција за телекомуникације представља тело одговорно за развој телекомуникација. Фиксну телефонију од ове године покривају два оператера. Мобилна мрежа у Србији покрива 90% територије и тренутно има три мобилна оператера.

Као додаток наведеној листи инвестиција, домаћа ИТ индустрија има подстицај и у повратницима из дијаспоре који оснивају нове компаније како би користили своје знање стечено у иностранству и релативно ниске трошкове домаћих ИТ стручњака. Пословни инкубатор на Техничком факултету у Београду има 13 станара и већина њих су ИТ стручњаци, повратници из дијаспоре. На пример предузеће Телескин доо је основано са циљем да развија, производи и продаје комбинацију хардверских и софтверских решења за биофизичку дијагнозу коже, посебно за рану дијагнозу рака и меланома коже. Од 2007. године, 59 гринфилд инвестиција је дошло у Србију.

Главном предношћу сектора ИКТ у Србији, сматра се квалификована радна снага. Србија има високо профилисане стручњаке и од 16.000 дипломаца, колико изађе са факултета на годишњем нивоу, њих 2000 су телекомуникациони инжењери, а око 1600 су инжењери електротехнике. Министарство за науку и технолошки развој води политику у овој области преко два матична одбора – за електронику и телекомуникације, и за индустријски софтвер и информатику. Ангажовано је приближно 700 истраживача, а улагања државе су на нивоу од 5,5 милиона евра годишње, док је истраживачка опрема у протекле три године финансирана у износу од пола милиона евра.

1.3. Аутомобилска индустрија

У 2009. години, аутомобилска индустрија у Србији се састојала од шест произвођача моторних возила и око 70 добављача компоненти. Домаћа производња моторних возила се састоји од произвођача путничких и комерцијалних возила, лаких, средњих и тешких камиона и аутобуса. Шест произвођача возила у Србији запошљава око 7 хиљада радника.

Табела 3: Произвођачи возила у Србији

Произвођачи возила у Србији			
Назив компаније	Локација	Број запослених	Производ
ФИАТ Србија	Крагујевац	3400	Путничка возила
Застава спец/ аутомоб-	Сомбор	262	Комерцијална возила
Застава камиони	Крагујевац	850	Комбији, камиони
ФАП	Прибој	1611	Камиони, аутобуси
Икарбус	Београд	764	Аутобуси
Необус	Нови Сад	212	Аутобуси

Иако према подацима Агенције за привредне регистре Србије постоји 180 компанија које су регистроване за производњу делова и система за моторна возила у Србији, према

истраживању СИЕПА само 70 компанија су тренутно способне за серијску производњу као међународни OEM (*original equipment manufacturers*) или за производњу резервних делова.

Производња делова мотора је најдоминантнија у производњи ауто компоненти у Србији и обухвата вентиле, осовине, зглобне осовине, спојне шипке, замајце итд. Ипак, ови делови мотора се производе углавном за стране OEM, са малим процентом за тржиште резервних делова. Значајан удео чине и пластични и гумени делови за возила и у овом сектору преовлађују домаће компаније. Производња електрике, електронске опреме и напајања је такође значајна (акумулатори, електрични мотори, проводници), а већина произвођача су стране компаније основане у последње четири године.

Влада Србије је 2008. години основала заједничку компанију са ФИИАТ-ом, али је светска економска криза одложила пуну имплементацију споразума. Десетак страних компанија је дошло у сектор производње аутомобилских компоненти у Србији од 2005. године. што је довело до брзог раста годишњег обрта сектора, посебно у 2008. години. Обрт компанија у домаћем власништву је константно растао као последица повећања постојеће производње. Упоредо са растом обрта, ниво извоза равномерно расте и 90% производње компанија у страном власништву се извози, док је извоз домаћих компанија око 45%.

Током 2005. године у Србије је регистрован Аутомобилски кластер, договором неколико српских произвођача ауто делова.

1.4. Биомедицина и фармација

Учешће фармацеутске индустрије у бруто домаћем производу Србије је нешто више од 3% и чини преко 50% хемијске индустрије у Србији. Годишњи бруто производ српске фармацеутске индустрије је преко 25 милијарди динара, а што је још значајније, више година уназад у овој се делатности региструје континуирани натурални раст производње. Постоји око 20 произвођача лекова у Србији који запошљавају око 7500 радника.

Истраживање и развој у фармацеутској индустрији је највише концентрисано у три водеће компаније, Хемофарм, Здравље и Галеника, и њиховим истраживачким центрима. Институт Галеника је једини званично регистрован код Министарства за науку и технолошки развој. Компанија поседује око 400 домаћих робних марки, 37 марки регистрованих у иностранству, 20 патената и 26 патентних апликација. Истраживачки центар Хемофарм Групе покрива области фармације, медицине, технологије, биологије, хемије и многе друге и бави се развојем нових производа и њиховом регистрацијом у земљи и иностранству. Актависов истраживачки центар је доста мањи него Хемофармов и Галеникин. Углавном ради мала истраживања у областима дозирања и форми, док се већи истраживачки пројекти раде у централи Актависа.

Србија има институције које се баве медицинским истраживањима. Најзначајнији је институт «Торлак», који се бави производњом вакцина, серума и биофармацијом. Комплекс института «Торлак» садржи лабораторије за контролу, производне центре, истраживачко развојне лабораторије и лабораторију са животињском фармом.

Институт за медицинска истраживања при Медицинском факултету у Београду се такође бави основним и примењеним истраживањима у области медицине. Оријентација истраживања је на ћелијске и молекулске механизме у психолошким и патолошким процесима. Институт запошљава преко 50 истраживача који раде на програмима

побољшања разумевања различитих болести и треба да допринесу развоју нових дијагностичких и терапеутских приступа у њиховом лечењу.

1.5. Дрвна и индустрија намештаја

Дрвна индустрија има дугу традицију у Србији, али су њени капацитети коришћени знатно испод реалних (40 - 50%). Истовремено су изражена улагања у пиланску прераду дрвета, тако да су и капацитети пиланске прераде многоструко већи од расположивих сировина. Ова грана привреде је некада остваривала значајан суфицит у спољнотрговинској размени (1990. преко 160 мил. долара), док задњих година остварује дефицит који се из године у годину повећава. Разлог дефицита дрвне индустрије је удесетостручени увоз у поређењу са 1990. годином. Позитивна чињеница је да се извоз финалних производа значајно повећава последњих година. Производи примарне прераде дрвета највише се извозе у: Италију, Грчку, Немачку, Египат, Израел, а финални на тржишта Италије, Босне и Херцеговине, Немачке, Француске, Македоније.

Табела 4 Извоз и увоз по подсекторима дрвне индустрије

Подсектор	Извоз УСД		Увоз УСД	
	2008	2009	2008	2009
Шумарство	9,616,833	4,333,444	28,587,925	14,239,599
Прерада дрвета и производи од дрвета	111,414,264	74,656,107	167,958,124	96,961,436
Производња папира, издавање и штампање	118,566,387	99,741,436	318,055,203	243,128,321
Остала прерађивачка индустрија	99,252,844	68,580,084	83,194,771	59,106,510

Извор СЗС

Дрвна индустрија покрива релативно висок удео у БДП (око 1.2%) и индустријске производње (око 3.5%). Састоји се од око 2500 компанија, од чега се око 1500 баве прерадом дрвета, а око 400 производњом намештаја. Јако је мало страних инвестиција у овом сектору (свега 2% од свих компанија имају страни капитал). Пилане чине око 60% укупног број компанија у овом сектору, док њихов производ, прерађено дрво, чини око 37% извоза у овом сектору. Већина пилана су мале, али веће пилане држе 55% капацитета за производњу у Србији. Годишња производња је око 300 хиљада метара квадратних.

Што се производње намештаја тиче, домаће компаније производе све врсте: намештај за домаћинства, канцеларије, продавнице, хотеле, ресторане, болнице и школе. Већи део производње покривају велике компаније (око 45%), док мале компаније покривају око 30% укупне производње намештаја, иако чине 92% по бројности компаније. Средње компаније чине 7% од укупног број компанија у овом сектору, а производе око 25% произведених добара. Главна извозна тржишта су Русија и Блиски Исток.

1.6. Текстилна и индустрија одеће

Текстилна индустрија у Србији представља око 6% индустријске производње, око 10 процената индустријског извоза, запошљава око 150.000 радника са око 1200 компанија, претежно МСП. Такође се процењује да постоји још око 2000 нерегистрованих малих произвођача одеће, који послују као кућни бизниси.

Домаћа текстилна индустрија своју конкурентност још увек гради на јефтиној радној снази, пре него на новим иновативним производима. Ипак, тешко је конкурисати

произвођачима из Индије и Кине, па се текстилна индустрија мора преорјентисати на смањење серија и рокова производње и брже реаговање на промене у модним трендовима.

Табела 5 Извоз и увоз текстилне индустрије по подсекторима

Подсектор	Извоз		Увоз	
	УСД 2008	УСД 2009		
Производња текстила и текстилних производа	317,801,650	340,708,398	532,200,719	386,405,695
Прерада коже и производња предмета од коже	134,048,165	100,949,122	214,753,109	153,800,943
Остала прерађивачка индустрија	4,494,393	3,840,236	31,455,625	19,964,860

Највећа концентрација произвођача налази се у Западном делу Србије, око градова Ариље, Ивањица и Нови Пазар. Већа концентрација постоји још и у Банату, док се постепено повећава у Југо-Источној Србији.

Највећи део сировина за производњу, око 70%, се увози, углавном из Италије, Немачке, Словеније, Мађарске, Румуније, Бугарске и Турске. Производња сировина за производњу и снабдевање локалне индустрије је један од главних изазова.

Ниво технолошке модернизованости домаћих предузећа у текстилној индустрији је различит и зависи од самих производа. Висок ниво технолошке модернизације је присутан у средњим и већим приватним компанијама које константно уводе нове машине и почеле су са увођењем компјутерских система за дизајн производа и контролу процеса производње. Маchine се углавном увозе из Италије, Немачке и Јапана, а просек старости је десет година. Коришћење компјутерских система у производњи у малим и средњим предузећима је позитиван сигнал и показује важност улоге ових компанија у целом сектору.

1.7. Производња обновљиве енергије и енергетска ефикасност

Србија има неискоришћен потенцијал за већу енергетску ефикасност и производњу алтернативних извора енергије. Са малим усаглашавањем законске регулативе, може се омогућити приватним предузећима да производе довољно биогорива за потребе домаћег тржишта, чак и делимично за извоз, стварајући тако око 24 хиљаде нових радних места до 2020. године.

У Србија се троши 2.7 пута више енергије него у државама чланицама ОЕЦД. У 2007. години потрошено је 15 милиона тона енергената, од чега је 52% настало потрошњом високо загађујућих извора као што су угаљ, 27% од нафте, 14% од природног гаса и 7% од хидро извора. Према подацима Агенције за енергетску ефикасност, Србија увози већи део нафте и гаса који користи, а 37% енергије се увози како би се подмириле потребе становништва и привреде.

Србија не користи велики потенцијал који има у производњи биогорива, посебно биодизела. Сваке године се произведе око 12,5 милиона тона биомасе (60% је из пољопривредне производње, а 40% из шума) и већина тога се не користи ефикасно. Тренутно се од отпада материјала може произвести око 2.6 милиона тона енергената, што је око 19% српске потрошње „фосилних“ горива. Међу опцијама за алтернативне изворе енергије, биомаса представља трошковно најефикаснији извор, и у Србија има капацитет за

производњу око 200 хиљада тона биодизела годишње, што превазилази националну тражњу и пружа могућности за извоз, посебно у Југоисточну Европу.

Такође, Србија има капацитет за производњу биоетанола из разних сорти ратарских производа и отпада производа који садрже целулозу. Ипак, као и код производње биодизел мешавина, и овде недостатак законодавног оквира блокира развој ове гране.

У Србији постоје потенцијали и за производњу енергије од ветра. Министарство за науку и технолошки развој прави мапу ветрова у Србији. Ипак, недостатак законодавства успорава напредак и развој. Слична је ситуација и са соларном енергијом. Такође се ради и мапа за соларну енергију у Србији, али је мало урађено у развоју производње овог вида енергије.

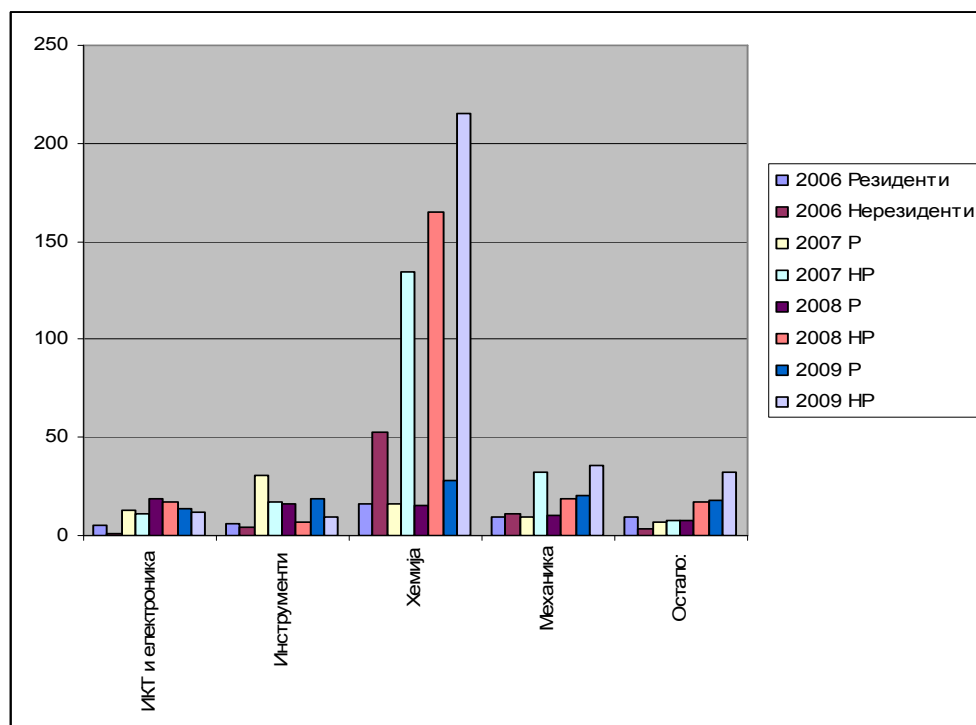
2. Утицај интелектуалне својине на индустријски развој

У циљу анализе утицаја ефеката заштите интелектуалне својине на економски развој, одабрано је седам најзначајнијих сектора који су предмет анализе. Заштита патената у овим секторима зависи од улагања државе и компанија у истраживање и развој у претходним годинама, као и од БДП и других карактеристика фирми и сектора. Ова анализа покушаће да измери утицај који су досадашња улагања државе и стране директне инвестиције имале на развој патентне активности у одређеним секторима, као и колико је утицај броја патената у тим секторима на раст БДП-а.

Методологија процене утицаја заштите ИС на развој појединих сектора се састоји у упоређивању трендова раста по секторима, тако што ће обухватити број патената у периоду 2006.-2009. године и упоредити их са улагањима државе у истраживања у периоду од 2002.-2008. године, с обзиром да је потребно да прође неколико година од почетка истраживања да би се дошло до патента. **Први део анализе упоређиће улагања државе у истраживање и развој у одређеним секторима са бројем патената по тим секторима**, како би се утврдило на који начин само улагање у истраживање и развој доприноси развоју нових патената. Будући да не постоје подаци о улагањима приватних компанија у истраживање и развој, није могуће утврдити утицај њихових улагања на број нових патената. **Други део анализе треба да покаже да ли нови патенти доприносе расту БДП-а одабраних сектора.** Упоређивање броја нових патената и раста БДП-а, индиректно показује колико је и улагање државе у науку на крају допринело расту БДП-а по одређеним секторима, тј. колики се заиста комерцијализују резултати научно истраживачког рада. **Трећи део анализе односи се на утицај страних директних инвестиција на број патената.** Овде треба имати у виду да раст страних инвестиција не води нужно до пораста броја патената, посебно ако су улагања само у ресурсно и радно интензивне секторе. Такође, улагања у ове секторе доприносе расту БДП, што треба имати у виду приликом анализе утицаја броја патената на раст БДП. На основу комплетне анализе могуће је доћи до слике о томе колико је заиста улагање државе у истраживање и развој, са једне стране, и стране инвестиције са друге, утицало на пораст броја патената, као и колико је реално број патената допринео расту одређених сектора.

У следећим табелама дат је преглед броја патената по секторима.³¹

Слика 4: Број патената по секторима за период 2006-2009. година

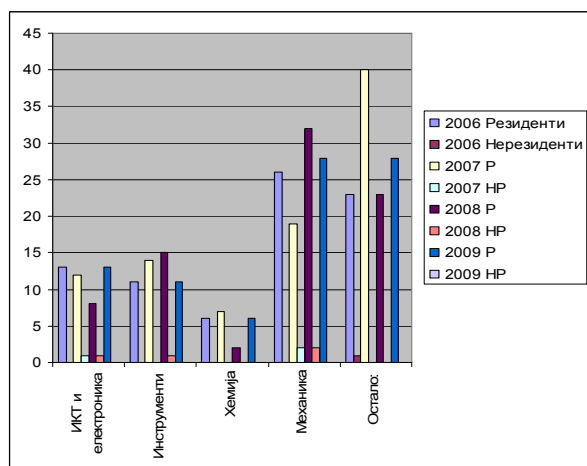
Извор: ЗИС

За разлику од патената, где у већини сектора преовлађују по броју нерезиденти, код малих патената преовлађују домаћи држављани и фирме, односно иновативна мала и средња предузећа. У структури патената преовлађује сектор хемије, највише органске хемије и фармације, с обзиром на велики број фармацеутских компанија које своје производе пласирају и штите на тржишту Србије. Код малих патената преовлађују механика, електроника и индустрија намештаја. Већина ових сектора у 2008. или 2009. години бележи пад броја новорегистрованих патената, сем подсектора електричних апарата, који бележи раст и у овим годинама. Најдрастичнији пад по броју новорегистрованих патената је у сектору индустрије намештаја, где их је било чак 16 у 2007. години, док је у 2008. години било само 4. Слично је и у грађевинарству где је после 17 новорегистрованих патената у 2008.години, њихов број у 2009. био само 8.

³¹ Преглед свих патената и малих патената у српској индустрији за последње 4 године, дат је у Анексу II

Слика 5: Број малих патената по секторима за период 2006-2009. година

Извор: ЗИС

Светска економска криза није утицала на број патената у фармацеутској индустрији, где константно расте број нових апликација сваке године. Сви остали сектори су имали мањи број новорегистрованих патената током 2008. или 2009. године. Занимљиво је и да се број новорегистрованих патената повећао у области пумпи, мотора и турбина, који се везује за аутомобилску индустрију. Пет домаћих резидената и два страна су регистровали patente у 2009. години у овој области.

2.1. Утицај улагања у истраживање и развој на стварање нових патената

У земљама у развоју, каква је Србија, приватна предузећа немају дугу историју улагања у истраживање и развој ИР и патентирање. Заштиту патената углавном раде стране фирме, које су путем приватизације или гринфилд инвестиција дошле у Србију, и научно истраживачке институције, којима је заштита патената завршна фаза пројеката које спроводе.

Пројекти технолошког развоја за резултат треба да имају примењена техничка решења, patente, пилот постројења, нове врсте иновација, технолошка унапређења и резултате који имају непосредну примену. ЕИС показује ИР трошкове државе и компанија према БДП. Индикатор показује да је код државе 0,35% учешће трошкова за ИР у БДП, а 0,15% за фирме. На жалост не постоје информације по секторима. У периоду 2003-2007. у области технолошког развоја, реализовано је преко 3.400 техничких решења. И поред овог високог броја техничких решења, број пријављених патената од стране НИО у периоду 2003-2009. године износио је 54, а регистрованих 18. Са овим резултатима, Србија се налази скоро на последњем месту у Европи. У следећој табели је дат преглед улагања Министарства науке у поједине секторе кроз пројекте НИО.

Табела 6: Технолошки развојни пројекти финансирани из фондова МНТР 2002-2008.

	Улагања МНТР (у дин.)	Број техничких решења
Електроника и телекомуникације	661,120,982	747
Индустријски софтвер и ит	161,724,985	80
Машинство	484,433,898	482
Саобраћај, урбанизам и грађевинарство	428,553,757	135
Биотехнологије и агроиндустрија	2,633,269,985	1161
Биомедицина и фармација	4,369,103,607	475

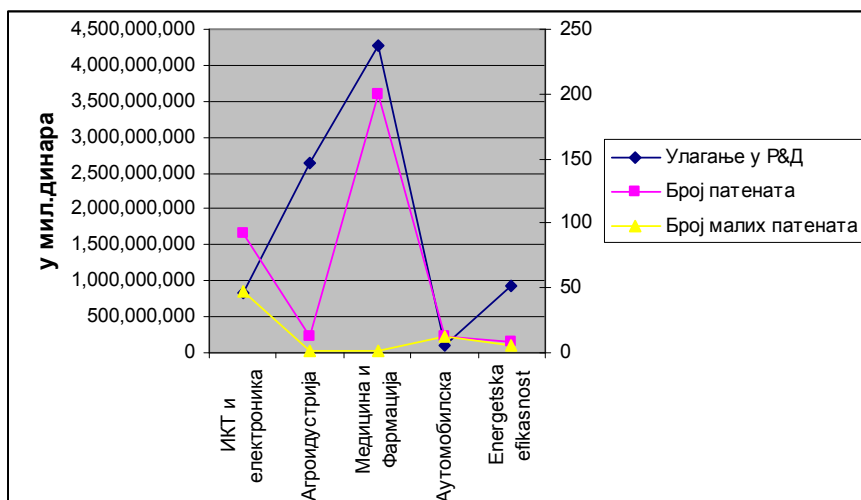
Енергетска ефикасност, енерг. технологије и рударство	941,926,637	392
Материјали и хемијске технологије	757,812,327	381
Воде и водопривреда	156,371,032	4

Извор: Министарство за науку и технолошки развој

Када погледамо утицај улагања државе у истраживање и развој на повећање броја патената у најважнијим секторима, долазимо до закључка да једино у сектору ИКТ и електронике постоји позитивна корелација.

И поред великог броја патената у фармацеутској индустрији, треба нагласити да највећи део чини заштита патената страних компанија на нашем тржишту. Свега 11 домаћих патената у овом сектору, говори о неадекватним резултатима улагања у научна истраживања. Један од разлога је што су ова истраживања углавном у области основних истраживања и њихова заштита је јако скупа. С обзиром да недостаје финансијска подршка за развој примене ових истраживања, она остају без комерцијализације на тржишту. Велики раскорак постоји између улагања државе у истраживања у агроиндустрији и њихове примене у свакодневном пословању. Јако мали број патената најбоље сведочи о томе. Ниво улагања у истраживања у аутомобилској индустрији је низак, па су и резултати скромни. Велика улагања у истраживања у области производње енергије и енергетске ефикасности нису дала значајније резултате у овој области, што се види и по малом броју регистрованих патената. Недостатак законодавног оквира је значајна кочница комерцијализације истраживања и даљег развоја овог сектора.

Слика 6: Утицај улагања државе у истраживање и развој на број патената за период 2002-2009. године

Извор: Министарство за науку и технолошки развој, ЗИС

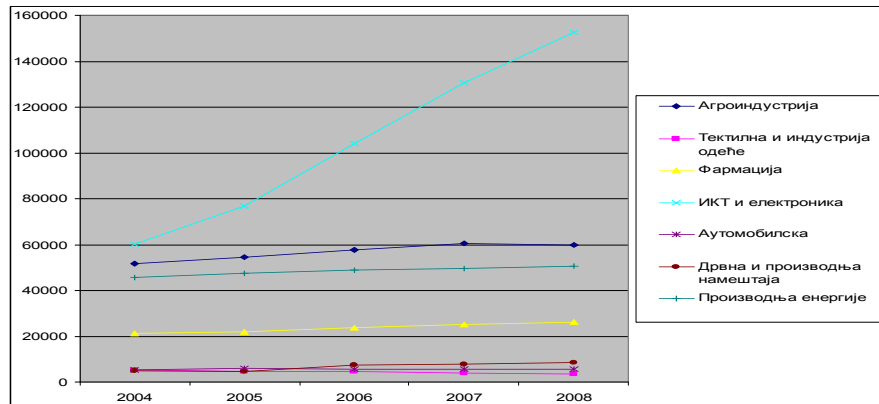
Кључни налази:

- Низак ниво улагања државе и фирми у истраживање и развој
- Улагања у пројекте НИО су углавном била у функцији опстанка НИО
- Остварена техничка решења нису о одговарајућем броју претворена у патенте
- Сарадња НИО са привредом, посебно МСП, је на ниском нивоу
- Остварена позитивна корелација између улагања државе у науку и стварања повећаног броја патената само у сектору ИКТ и електронике

2.2. Утицај нових патената на раст БДП-а по секторима

Од почетка процеса трговинске либерализације 2001. године, реални БДП у Србији је константно растао по просечној стопи око 5,5%, све до 2009. године. Раст је велики у секторима услуга и производње, као водећим секторима, док је раст у пољопривредном сектору много слабији. БДП по становнику, као показатељ продуктивности нације повећан је око 2,5 пута од 2001. године, због повећања инвестиција и побољшане технологије са којима запослени раде.

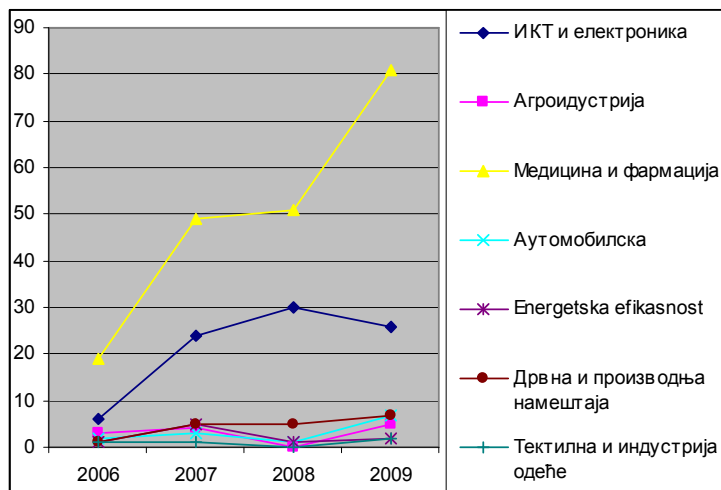
Слика 7: Раст БДП по секторима у периоду од 2004-2008. године

Извор: Завод за статистику Србије

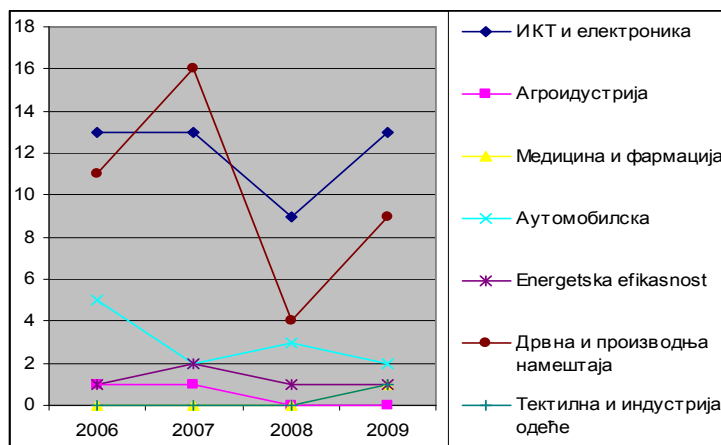
Ако погледамо раст БДП по одређеним секторима, приметимо да сектори са највише патената, фармација и ИКТ, једини бележе константан раст у посматраном периоду. Ипак, треба назначити да сектор ИКТ и електронике бележи значајан раст, првенствено због раста сектора телекомуникација. Након неколико година раста, агроиндустрија је 2008. године ушла у рецесију, која се наставља и током 2009. године. Недовољно улагање у развој хемијских производа за пољопривреду и велика зависност од увоза у овом сектору значајно утичу на дугорочну конкурентност пољопривредне производње. И код остала три сектора, може се приметити зависност од броја патената, иако је њихов удео у БДП значајно мањи. Индустрија намештаја бележи константни раст производње, као и раст броја малих патената у последњим годинама. Аутомобилска индустрија стагнира и тек се очекује утицај инвестиције ФИАТ-а на раст учешћа у БДП и индиректно на број патената у овом сектору. Текстилна индустрија је у Србији радно интензивна и тренутно нема капацитета за развој нових иновативних производа који би унапредили продуктивност у овом сектору. Можда је и то један од разлога константног опадања производње у последњим годинама. Благи раст у производњи енергије и енергената је последица великих инвестирања државе у модернизацију капацитета.

Слика 8: Број патената по секторима у периоду 2006-2009.године

Извор: ЗИС

Слика 9: Број малих патената по секторима 2006-2009

Извор: ЗИС

Кључни налази:

- Од 2001. остварен је константан раст БДП, који је заустављен 2009. године појавом светске економске кризе
- Раст БДП остварен је на основу раста сектора МСП и СДИ
- Најзначајнији раст БДП имали сектори фармације, ИКТ...
- Позитивна корелација између раста броја патената и БДП остварена у сектору фармације и у сектору комуникационих технологија као последица СДИ
- Позитивна корелација између раста броја малих патената и БДП остварена у сектору информационих технологија, дрвне индустрије и донекле агроиндустрије, као последица раста домаћих МСП

2.3. Раст страних директних инвестиција и развој нових патената

За земље у развоју попут Србије, стране директне инвестиције омогућавају локалној економији лакши приступ капиталу, напредним технологијама и know-how, менаџерским знањима, глобалним маркетинг мрежама и најбољим системима у пракси корпоративног управљања.

Међу десет највећих инвестиција у Србији, највише их је из агроиндустрије (4), две су из области телекомуникација, док су по једна из аутомобилског сектора, енергетике, фармације и банкарства. И поред значајних подстицаја за инвестиције, за један број инвеститора главни разлог доласка у Србију је јефтина квалитетна радна снага. То су углавном инвеститори у радно интензивне секторе, попут текстила, пољопривреде, прераде метала и делова дрво и аутомобилске индустрије. Ниједна од студија које се баве страним директним инвестицијама у Србији не бави се економским снагама, као што су развој иновативних капацитета, раст информационих технологија, стварање и заштита интелектуалне својине, поседовање обучене радне снаге и стабилно тржиште капитала, које треба развијати у Србији како би се привукле СДИ.

Табела 7: Највеће појединачне стране директне инвестиције у Србији

Компанија	Земља порекла	Делатност	Врста инвестиц.	Инвест. мил. еур
Telenor	Норвешка	Телекомуникације	Приватизација	1.602
Gazprom Neft	Русија	Енергетика	Приватизација	947
Fiat Group	Италија	Аутомобилска	Заједничк-улагање	940
Philip Morris	САД	Дуванска	Приватизација	630
Mobilkom	Аустрија	Телекомуникације	Гринфилд	570
AB InBev	Белгија	Прехрамбена	Преузимање	530
Banca Intesa	Италија	Банкарство	Преузимање	508
Salford Inve. Fund	Велика Брит.	Прехрамбена	Преузи. и Приват.	500
Stada	Немачка	Фармацеутска	Преузимање	475
Agrokor	Хрватска	Прехр. и Малопр.	Приват. и Гринф.	450

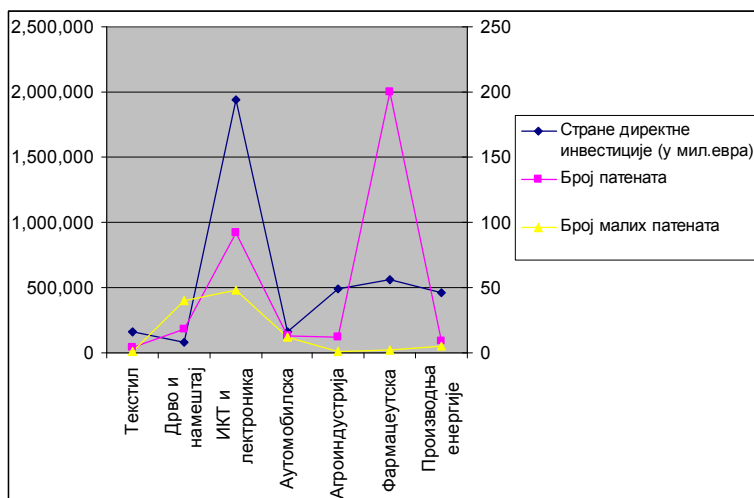
Извор: СИЕПА

ИКТ сектор је свакако привукао највећи обим страних директних инвестиција, првенствено због великих инвестиција у области мобилне комуникације. Ипак, долазак великих ИТ компанија попут *Microsoft-a*, *Oracle-a* и др. говори о Србији као интересантној локацији за велике мултинационалне компаније у ИТ сектору. Фармација је други од наведених шест сектора по приливу страних директних инвестиција. Долазак страних компанија углавном је ишао кроз приватизацију домаћих фармацеутских кућа (Хемофарм, Здравље), док гринфилд инвестиција скоро да није било. Србија као пољопривредна земља, са високим уделом овог сектора у БДП и извозу, није у довољној мери успела да привуче стране директне инвестиције у овом сектору, посебно у повезаним гранама, као што су пољопривредна механизација и производња хемијских производа за пољопривреду. У овим секторима још увек је доминантан увоз из развијених земаља и то у значајној мери негативно утиче на трговински биланс земље.

Долазак ФИАТ-а допринео је инвестирању још неколико мултинационалних компанија произвођача ауто делова, али су те инвестиције у радно интензивном делу аутомобилске индустрије. Аутомобилска индустрија данас је у великој мери заснована на електроници, где још увек нема значајнијих инвеститора у Србији. Долазак неког већег инвеститора,

отворио би врата великом броју малих и средњих предузећа у Србији која се баве електроником, да се специјализују за овај сектор и постану добављачи ауто индустрије. Од значајнијих инвестиција у дрвну индустрију, издвајају се Кроншпан и Таркет, док још увек нема значајнијих инвестиција у индустрију намештаја. Долазак италијанске компаније Golden Lady у Ваљево и Лозници, и немачког Фалке у Лесковац, су највеће инвестиције у текстилном сектору. На листи највећих инвестиција у енергетику предњаче руске компаније. Гаспром Нефт је купио Нафтну индустрију Србије и то је друга највећа инвестиција у Србију, док је Лукоил купио Беопетрол. Трећа по величини инвестиција је немачки Месер, који је купио Техногас. Страних инвестиција у обновљиве изворе енергије још увек нема, а и домаће инвестиције су скромне, због горе наведених разлога.

Слика 10: Утицај страних директних инвестиција на број патената у периоду 2005-2009. године

Извор: НБС, ЗИС

Кључни налази:

- Долазак страних директних инвестиција значајно је допринео повећању броја патената у последњих неколико година
- У секторима попут ИКТ и фармције, утицај СДИ је веома велики
- Утицај СДИ на патенте је, код неких сектора, незнатан, нпр. у агроиндустрији
- У сектору аутомобилске индустрије очекује се знатан утицај СДИ на раст броја патената
- Један део страних инвестиција је усмерен ка радно и ресурсно интензивним секторима који немају велики утицај на раст иновација и заштите интелектуалне својине

Утицај Светске економске кризе

Истраживање о броју патената по секторима показује да различити екстерни фактори делују другачије на број патентних пријава. У неким секторима, попут фармације, број домаћих и страних патената се повећава упркос светској економској кризи. Са друге стране, постоји благи пад у металургији, електроници и медицинским инструментима. Према резултатима истраживања, ИКТ сектор је такође осетио негативне ефекте светске

економске кризе, па је патентна активност у 2009. години нешто смањена у односу на 2008. Ипак, тај ниво је и даље много већи него у периоду пре 2007. године.

3. Примери добре праксе

Оно што недостаје као потврда значаја заштите права ИС јесу случајеви добре праксе како комерцијализације права ИС тако и ефикасног спровођења заштите ИС. У том смислу ретке су повратне информације кроз успешне пословне подухвате у чијим основама лежи и заштићена ИС.

Један од успешних примера примене заштићене ИС јесте у породичном предузећу „**РПЦ Пешовић**“ (www.peshovich.com) која своје пословање заснива на новим и патентом заштићеним производима у последње три деценије. У августу месецу 2002. године, директор и оснивач, Предраг Пешовић, је од WIPOа добио признање за изузетни проналазак унапређене технологије израде производа од пластике, нарочито славина („Наутилус“) која га убраја међу 25 водећих произвођача у овој области и у Европи. Нове производе засноване на новим техничким решењима прате и жигови и успешно примењен „know-how“.

Као још један од примера добре праксе може послужити и **SYSTEM DC90** (www.dc90.co.rs), предузеће које је основано 2000. године од стране носиоца патентираних решења за тестирање и опрему за заштиту од сеизмичких активности. Предузеће је регистровано и као иновациона организација и с те стране има приступ и фондовима Министарства науке за даљи развој и апликацију својих решења. Иако има потешкоћа при комерцијализацији на домаћем тржишту ова решења се веома успешно примењују на северноамеричком тржишту (Канада) као и приликом рестаурације и осигурања грађевина широм света.

Фирма **Euroicc** основана је 1998. године и у 100-процентном је домаћем приватном власништву. Euroicc извозно оријентисано предузеће и око 80% годишњег прилива чини прилив са иностраног тржишта. 2005. године, предузеће је успоставило сарадњу са Швајцарском фирмом Belimo и са фирмом Hogan из САД-а.

За фирму Белимо се производи RingBus противпожарни систем, који је предмет патентирања. У процес регистрације патента ушло се прошле године, а очекују заштиту на међународном нивоу. Сем тога, Euroicc је чланица ИК кластера.

Агроуник је МСП надалеко познато по свом природном микробиолошком ђубриву за органску и класичну производњу свих врста воћа и поврћа и ратарских биљака. Предузеће је регистровано и код Министарства за науку и технолошки развој као развојно производни центар који се бави истраживањима у биотехничким наукама. Власница Агроуника добитница је признања за најбољег предузетника 2008. године у избору Банке Intesa, ПКС, МЕРР, Националне агенције за регионални развој и СИЕПА.

TeleSkin је високо технолошки развијено приватно предузеће основано у Србији, чија је основна делатност развој једноставних хардверских и софтверских решења намењених лекарима као помоћно средство у бољем постављању дијагноза меланом, канцера коже и биофизичког стања коже при неинвазивним методама. Пројекти које реализује Teleskin су помогнути како приватним тако и државним средствима, а у току 2010. године припрема нове истраживачко-развојне и производне подухвате. Власник Teleskin-а представник је

Србије у званичној брошури SME Week-a, иницијативи Европске комисије, за 2010. годину.

Још један пример добре праксе управљања добрима ИС, иако не припада категорији МСП, јесте фармацеутска компанија Хемофарм, приликом чије приватизације тј. продаје немачкој компанији Штада, добра ИС (у то време пријаве патената, познати жигови а сада и патенти) су се први пут у Србији вредновала као и друга материјална добра приликом процене вредности компаније.

Због непостојања јединствене базе приступа судским одлукама у споровима везаним за ИС, а због непостојања специјализације судова, извори добре праксе приликом спровођења права ИС у нашем правосуђу су мање приступачни јавности.

Кључни налази:

- МСП нису свесна значаја улагања у развоја пословања базираног на иновативност
- Низак је ниво сарадње МСП са центрима знања
- Постојећи програми државе подстицања развоја иновативности дају ограничене резултате
- МСП нису свесни значаја заштите интелектуалне својине
- Заштиту интелектуалне својине МСП виде као одбрамбени инструмент пословања
- Установљен систем интелектуалне својине у Републици Србији није довољан, сам по себи, да подстакне стварање иновација које су један од основних покретача развоја сваког друштва.
- Није довољна само одговарајућа правна и институционална инфраструктура, већ постоји потреба да организације у своје планове пословања и стратешке документе укључе и менаџмет интелектуалне својине.
- Развијене земље, али и земље у транзицији, све већи акценат стављају на менаџмет интелектуалне својине, а национални заводи су кључни инструмент подршке.

IV Закључци и препоруке

У српској индустрији постепено се повећава утицај заштите интелектуалне својине на пословање. Ипак, то је још увек далеко мањи ниво у поређењу са развијеним земљама. То показују и подаци из извештаја о конкурентности Светског економског форума за 2010, где се по заштити интелектуалне својине Србија налази на 111. месту. Од земаља у региону једино су Бугарска и Босна и Херцеговина слабије пласиране.

Сектор МСП постепено схвата да је заштита интелектуалне својине битна у данашњој привреди заснованој на знању и да помаже предузећима у борби са снажном конкуренцијом на тржишту. Међутим, иновациони и креативни потенцијали не искоришћавају се увек у потпуности, будући да већина МСП не поседују одговарајућа знања о систему интелектуалне својине и о заштити коју она пружа. Подизањем свести и благовременим информисањем о значају система интелектуалне својине, кључно се доприноси развоју конкурентности МСП базираној на знању и иновативности. Ефикасно, развојно управљање интелектуалном својином, подразумева приступ предузећа тој области као према стратешкој инвестицији. Информисаност МСП, коришћењем база података патената и жигова, представља својеврсну анализу конкуренције и упознавање са новим технолошким иновацијама. Такав приступ може значајно утицати на доношење

одлуке о новим улагањима и могућностима повраћаја инвестиције у одговарајућим роковима, имајући у виду шта ради конкуренција. Истовремено, МСП која комерцијализују своју иновацију и одреде се за благовремену заштиту својих права, јачају своју конкурентску позицију на тржишту и смањују различите ризике у пословању. У том процесу изузетно је важна улога Завода за интелектуалну својину, који су у сектору МСП препознали свог приоритетног клијента, али и партнера. Даљи рад запослених у Заводу усмерен је на истицање чињенице да је Заштита интелектуалне својине само први корак који није довољан за остваривање профита, већ да је ефикасно управљање интелектуалном својином оно што омогућава компанијама да користе своје власништво над интелектуалном својином у циљу повећања иновативности, конкурентности и стицања стратешке предности.

Улагање државе и компанија у истраживање и развој, и раст промета у одређеним секторима у директној су корелацији са растом броја патената у тим секторима. Такође, стране директне инвестиције у одређеним секторима прати раст броја патената, које добијају нерезиденти. Тај проценат није сразмеран количини страних инвестиција у неким секторима који су анализирани (аутомобилска, производња енергије), првенствено због тога што су инвестиције у радно интензивну производњу.

Кључни изазови:

- Раст заштићене интелектуалне својине још увек не представља развојни модел домаће привреде и ИС није инкорпорирана у привреду са дугорочном визијом
- Идентификовање, снимање и регистрација интелектуалне својине не представља део свакодневног пословања, нити је део развојних планова већине МСП
- Улагање државе у научна истраживање није у довољној мери условљено са комерцијализацијом резултата тих истраживања и регистрацијом патената
- Сектори са највећим бројем одобрених патената у периоду 2006.-2009. године су електроника, медицински инструменти и грађевинарство. По броју малих патената најзначајнији сектори су електроника, механичко инжењерство и производња намештаја. Велика улагања државе у науку за фармацију, агроиндустрију и биотехнологије, нису праћена великим бројем патената
- У области електронике и ИТ већи број домаћих апликаната је добило патенте него страних. Сличан је однос и када су у питању инструменти, док је код осталих сектора изразито већи број страних апликаната. Посебно је изражен већи број страних апликаната који су добили патенте у фармацеутској индустрији, где се та разлика повећава из године у годину
- Не постоји стратешки приступ у привлачењу страних директних инвестиција у технолошки интензивним секторима који ће омогућити развој локалних добављача у сектору иновативних МСП
- Енергетска ефикасност и развој технологија за заштиту животне средине немају видљив раст, ни по броју патената, због неодговарајућег законодавни оквира

На основу наведеног очигледно је, да данашње компаније, да би опстале на тржишту, морају бити фокусиране на стварање знања, трансфер знања и технологија, заједничка улагања, као и на заштиту и искоришћавање нематеријалне, интелектуалне имовине, односно интелектуалног капитала.

Један од значајних инструмената који омогућава компанијама да функционишу на овај начин је систем права интелектуалне својине и менаџмент интелектуалне својине, јер је добро познато да интелектуална својина подстиче стварање новог знања и осигурава праведан трансфер знања и технологија, као и корист од заједничког улагања.

Препоруке:

Политика заштите интелектуалне својине

- Како би се унапредила патентна активност МСП, политику развоја иновација треба даље унапређивати, са циљем убрзања и сустизања технолошког напретка, а наша привреда прешла са фазе корисника на фазу произвођача технологија;
- Потребно је осигурати угодан механизам перманентног усаглашавања домаћих прописа са новим прописима Еврорпске уније из области ИС, као и њихову ефективну примену;
- Потребно је обезбедити да ниво спровођења права ИС у РС буде у складу са међународним нормама, како би се задржао и стимулисао прилив страних директних инвестиција у земљу, посебно високо технолошких индустрија. У том циљу потребна је афирмација заштите интелектуалне својине у судовима и подизање капацитета ових институција како би се спорови у овој области много брже и ефикасније решавали;
- Потребно је подржати даљи развој ЗИСа, а по моделу Завода високо развијених земаља (даље развој ИКТ, развој нових услуга...)
- Подстицати стране директне инвестиције у технолошки интензивне секторе привреде и укључивање иновативних МСП у њихове ланце добављача. Организовати *matchmaking* догађаје како би се приближиле мултинационалне компаније и велике компаније малим и средњим предузећима и остварили пословни контакти;
- При дефинисању и одобравању научно-истраживачких пројеката боље „ослушкивати“ потребе привреде, у процесу сарадње државе, науке и привреде (у теорији је оваква сарадња дефинисана као *triple helix* модел), као и успостављањем посебне Владине институције или тела које би се бавило развојем иновација;
- Неопходно је увођење наставе из интелектуалне својине на свим факултетима на којима се изучавају право, техника, економија, пољопривреда, уметност или менаџмент;
- Неопходно је унапредити методе процене економске вредности интелектуалне својине привредних субјекта и афирмисати пословне трансакције са интелектуалном својином.

Програми подршке сарадње НИО и МСП

- Са циљем успостављања и развоја економске сарадње између научно-истраживачких организација (НИО) и МСП, кроз средства из буџета требало би подржати само оне НИО које у својим пројектима имају јасно дефинисану, или већ успостављену сарадњу са МСП. Често се истраживања спроводе због истраживања, без комерцијализације њихових резултата, са патентираним изумима који никад

нису заживели. Како би се ојачала веза између науке и привреде, важно је имати на уму да само примењене иновације имају развојни значај;

- Заштита интелектуалне својине у научним институцијама и универзитетима треба да буде резултат раста комерцијализације развоја иновативности, настале кроз тесну сарадњу са привредом. У том циљу, потребно је оснивање центара за трансфер технологије при универзитетима или научним институцијама, али која су спремна да развију овакав приступ у политици заштите интелектуалне својине;
- Системски утврдити подстицаје за охрабривање компанија да региструју своје проналаске путем пореских олакшица, односно у потпуности имплементирати одредбе измењеног Закона о иновацијама чл. 51.;
- Интезивирати развој инструмената којима ће се обезбедити покривање дела трошкова при стварању интелектуалне својине кроз различите врсте субвенције. Створити услове за успостављање иновативних финансијских инструмената, као што су *пословни анђели или venture capital*;
- Подстицати дијалог између малих и средњих предузећа и научно истраживачких институција са циљем усклађивања рада научних институција са потребама привреде. Одредити посебну државну институцију која ће се бавити постицањем овог дијалога и генерисањем заједничких пројеката између науке и привреде. У том смислу, развој кластера је кључни инструмент за бољу сарадњу привреде, науке и државних институција;
- Организовати специјализоване тренинг за МСП како би им се процедура заштите интелектуалне својине, односно њених појединих категорија приближила и објаснила;

Промоција

- Компаније треба да су јасније упознате са концептом и методологијом испитивања интелектуалне својине, како би боље схватили праву вредност интелектуалне својине, а која можда није препозната као потенцијална вредност тих предузећа. У вези са тим, Влада треба да одржава и интензивира кампање о повећању свести о интелектуалној својини у домаћој привреди;
- Неопходно је приближити активности Завода за интелектуалну својину МСП кроз много снажнију и видљивију промотивну кампању. Омогућити да ЗИС располаже и финансијским инструментима који ће омогућити креирање пакета услуга за МСП у њиховом свакодневном пословању - интелектуална својина развојни модел за МСП;
- Неопходно је да држава подржава програме који промовишу иновације и који укључују разне облике такмичења која се спроводе под строгим и високо стручним критеријумима;

АНЕКС I

Правни оквир за заштиту интелектуалне својине у Србији

Национални прописи

а) Закони

- Закон о ауторском и сродним правима („СГ РС“, бр. 104/2009);
- Закон о патентима („СЛ СЦГ“, бр. 32/2004 и 35/2004 - испр. и „Службени гласник РС“, бр. 115/2006 – испр.);
- Закон о жиговима („СГ РС“, бр. 104/2009);
- Закон о правној заштити индустријског дизајна („СГ РС“, бр. 104/2009);
- Закон о заштити топографија интегрисаних кола („СГ РС“, бр. 104/2009);
- Закон о заштити права оплемењивача биљних сорти („СГ РС“, бр. 41/2009);
- Закон о ознакама географског порекла („СГ РС“, бр. РС 18/2010);
- Закон о вину („СГ РС“, бр. РС 41/2009);
- Закон о ракији и другим алкохолним пићима („СГ РС“, бр. РС 41/2009);
- Закон о посебним овлашћењима ради ефикасне заштите права интелектуалне својине („СГ РС“, бр. 46/2006 и 104/2009 – др. закон);
- Царински закон („СГ РС“, бр. 73/2003, 61/2005, 85/2005 - др. закон, 62/2006 - др. закон, 63/2006 - испр. др. закона, 9/2010 - одлука УС и 18/2010 - др. закон);
- Закон о општем управном поступку („СЛ СРЈ“, бр. 33/1997, 31/2001, „Службени гласник РС“, бр. 30/2010);
- Закон о републичким административним таксама ("СГ РС", бр. 43/2003, 51/2003 - испр., 61/2005, 101/2005 - др. закон, 5/2009 и 54/2009);

б) Подзаконски акти

- Уредба о условима које треба да испуњавају примерци ауторских дела и предмета сродних права који се депонују, уношењу у евиденцију и депоновању ауторских дела и предмета сродних права, и садржају евиденције депонованих ауторских дела и предмета сродних права, код надлежног органа („СГ РС“, бр. 45/20);
- Уредба о утврђивању листе техничких уређаја и предмета за које постоји обавеза плаћања посебне накнаде носиоцима ауторског и сродних права („СГ РС“, бр. бр. 45/2010);
- Уредба о поступку за правну заштиту проналазака („СЛ СЦГ“, бр. 62/2004);
- Уредба о садржини регистра пријава и регистра жигова, садржини захтева и предлога који се подносе у поступку за признање и заштиту жига, и подацима који се објављују у службеном гласилу надлежног органа („СГ РС“, бр. 43/2010);
- Уредба о садржини регистра пријава и регистра индустријског дизајна, садржини захтева који се подносе у поступку за признање и заштиту права на индустријски дизајн, и подацима који се објављују у службеном гласилу надлежног органа („СГ РС“, бр. 43/2010);
- Уредба о садржини регистра пријава и регистра топографија и садржини захтева за признање права на топографију у поступку за правну заштиту топографија интегрисаних кола („СГ РС“, бр. 45/2010);
- Уредба о упису у Регистар заступника који води Савезни завод за интелектуалну својину („СЛ СРЈ“, бр. 39/1995);

- Правилник о начину полагања посебног стручног испита за лица која се баве заступањем у поступку заштите проналазака, жигова, модела, узорака и географских ознака порекла („СЛ СРЈ“, бр. 48/1995);
- Правилник о листи врста пољопривредног биља на које се односе изузеци од права оплемењивача и о елементима за одређивање малих пољопривредних произвођача („СГ РС“, бр. 38/2010);
- Одлука о висини накнада посебних трошкова поступка који води Завод за интелектуалну својину и накнада трошкова за пружање информacionих услуга Завода („СЛ СЦГ“, бр. 3/2006);

Међународне конвенције и уговори

а) Опште конвенције и уговори

- *Конвенција о оснивању Светске организације за интелектуалну својину* – Стокхолм, 1967, са изменама 1979. године („СЛ СФРЈ - Међународни уговори и други споразуми“, бр. 31/1972 и „СЛ СФРЈ – Међународни уговори“, бр. 4/1986 - др. уредба);
- *Париска конвенција за заштиту индустријске својине* („СЛ СФРЈ - Међународни уговори и други споразуми“, бр. 5/74 и „СЛ СФРЈ - Међународни уговори“, бр.7/86 – др. уредба);

б) Ауторско и сродна права

- *Бернска конвенција за заштиту књижевних и уметничких дела* („СЛ СФРЈ - Међународни уговори“, бр. 14/1975 и бр. 4/1986 - уредба);
- *WIPO Уговор о ауторском праву* („СЛ СРЈ - Међународни уговори“, бр.13/2002);
- *Међународна конвенција о заштити извођача, произвођача фонограма и установа за радио дифузију-Римска конвенција* (СЛ СРЈ Међународни уговори, бр. 13/2002);
- *Конвенција о заштити произвођача фонограма против неовлашћеног умножавања њихових фонограма* („СЛ СРЈ - Међународни уговори“, бр. 13/2002);
- *Бриселска конвенција о дистрибуцији сигнала за пренос програма преко сателита* („СЛ СФРЈ - Међународни уговори“, бр. 13/1977);
- *WIPO Уговор о интерпретацијама и фонограмима* (СЛ СРЈ - Међународни уговори, бр. 13/2002);

с) Индустријска својина

- *Хашки споразум о међународном пријављивању индустријских узорака и модела* („СЛ СРЈ - Међународни уговори“, бр. 3/1993);
- *Локарнски аранжман о установљењу међународне класификације за индустријске узорке и моделе* (СЛ СФРЈ - Међународни уговори и други споразуми, бр. 51/1974);

д) Патенти

- *Уговор о сарадњи у области патената* (ПЦТ уговор) („СЛ СРЈ – Међународни уговори“, бр. 3/1996 и „СЛ СЦГ“, бр. 32/2004 – др. закон);
- *Стразбуришки споразум о међународној класификацији патената* („СЛ РС – Међународни уговори“, бр. 42/2009);

- Будимпештански споразум о међународном признању депозита микроорганизама ради поступка патентирања („СЛ СРЈ - Међународни уговори“, бр. 3/1993);
- Уговор о патентном праву („СГ РС - Међународни уговори“, бр. 19/2010);
- Конвенција о признавању европских патената (Конвенција о европском патенту) од 5. 10. 1973., са изменама члана 63. Конвенције о европском патенту од 17. 12. 1991. и изменама од 29.11.2000. године ("СГ РС - Међународни уговори" бр. 5/2010 од 9.6.2010., ступио на снагу 1.10.2010. године);

е) **Жигови**

- Мадридски аранжман о међународном регистровању жигова („СЛ СФРЈ – Међународни уговори и други споразуми“, бр. 2/1974);
- Протокол уз Мадридски аранжман о међународном регистровању жигова („СЛ СРЈ - Међународни уговори“, бр. 2/1997);
- Ничански споразум о међународној класификацији роба и услуга ради регистровања жигова, од 15.6.1957, ревидираног у Стокхолму 14.7.1967. и Женеви 13.5.1977. и измењеног 28.9.1979. г. („СГ РС –Међународни уговори“, бр. 19/2010);
- Бечки споразум о установљењу међународне класификације фигуративних елемената жигова („СЛ РС - Међународни уговори“, бр. 42/2009);
- Најробијски споразум о заштити олимпијског симбола, са анексом („СЛ СРЈ - Међународни уговори“, бр. 1/1999);
- Уговор о жиговном праву (СЛ СРЈ - Међународни уговори“, бр. 4/1998) ;
- Сингапурски уговор о жиговном праву (СГ РС - Међународни уговори, бр. 5/2010);

ф) **Индустријски дизајн**

- Хашки споразум о међународном пријављивању индустријских узорака и модела („СЛ СРЈ - Међународни уговори“, бр. 3/1993);
- Локарнски аранжман о установљењу међународне класификације за индустријске узорке и моделе (СЛ СФРЈ-Међународни уговори и други споразуми, бр. 51/1974);

г) **Топографија интегрисаних кола**

- Вашингтонски уговор о интелектуалној својини у односу на интегрисана кола;

h) **Ознаке географског порекла**

- Лисабонски аранжман о заштити ознака порекла и њиховом међународном регистровању („СЛ СРЈ - Међународни уговори“, бр. 6/1998);
- Мадридски споразум о сузбијању лажних и преварних ознака порекла на производима („СЛ СРЈ - Међународни уговори“, бр. 1/1999);

і) **Биљне сорте:**

- Међународна конвенција о заштити нових биљних сорти - УПОВ („СГ РС – Међународни уговори“, бр. 19/2010);

Преглед заштићених патената и малих патената у индустрији Србија
Период 2006. – 2009. године.

Статистика регистрованих патената у Србији

Извор: WIPO	2006(49460-49576)		2007(49577-49854)		2008(49855-50147)		2009(50148-50550)	
	Ресиденти	Нерезиденти	Ресиденти	Нерезиденти	Ресиденти	Нерезиденти	Ресиденти	Нерезиденти
Област технологије								
I:								
Електротехника	5	1	13	11	19	17	14	12
1	5	1	9	7	11	9	7	5
2	0	0	1	1	1	4	0	4
3	0	0	1	1	4	0	3	0
4	0	0	0	1	0	0	1	0
5	0	0	0	0	1	0	0	0
6	0	0	2	1	2	3	3	3
7	0	0	0	0	0	1	0	0
8	0	0	0	0	0	0	0	0
II:								
Инструменти	6	4	31	17	16	7	19	9
9	1	0	2	0	0	0	1	1
10	2	0	5	0	3	1	3	4
11	0	0	2	0	1	0	0	1
12	1	0	1	2	4	1	5	0
13	2	4	21	15	8	5	10	3
III: Хемија	16	53	16	134	15	165	28	215
14	5	19	4	56	5	76	2	96
15	2	6	0	8	1	14	0	18
16	4	15	3	46	1	50	3	78
17	0	1	0	0	0	0	0	1
18	2	1	3	1	0	0	4	1

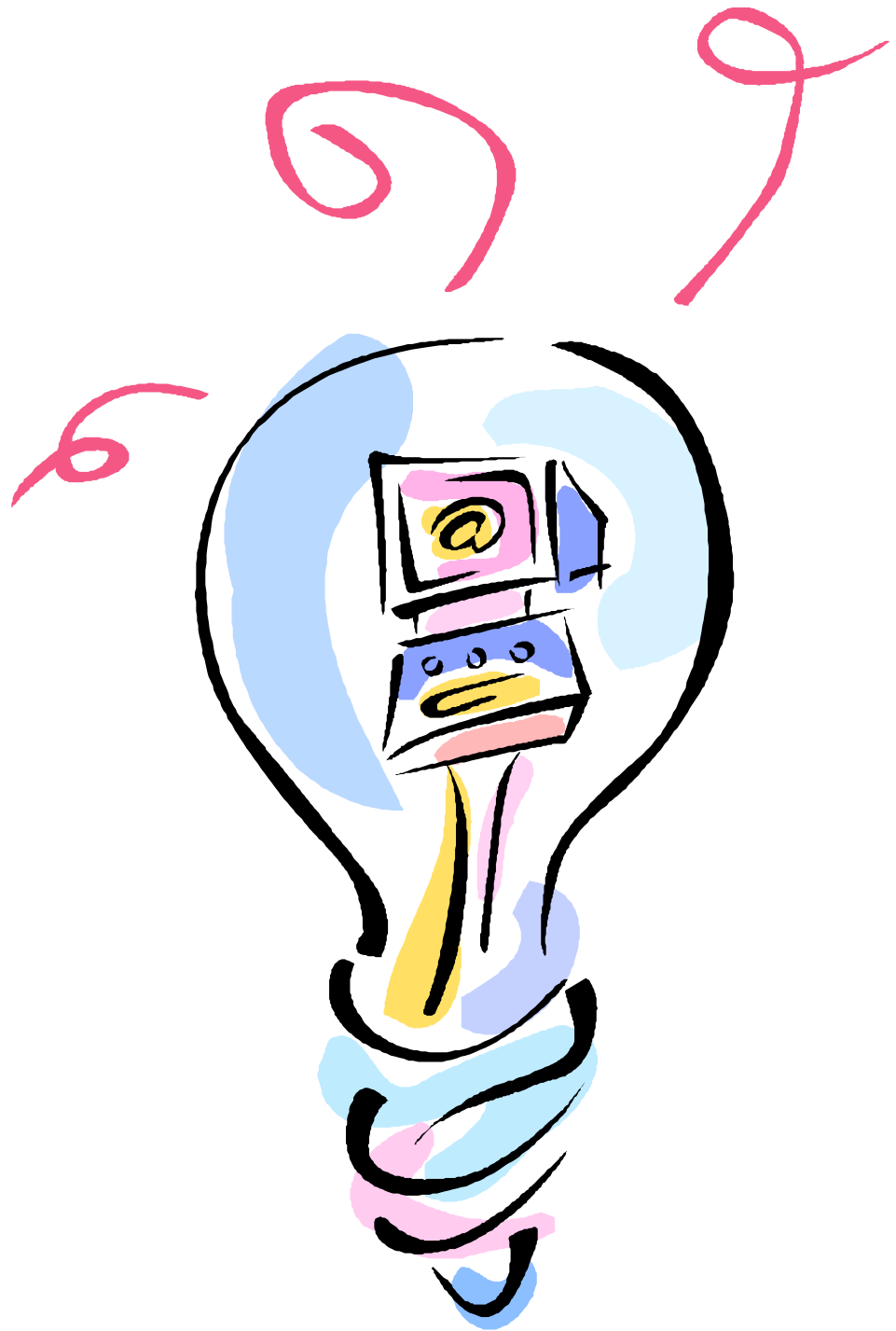

19	Основни хемијски материјали	1	4	2	7	3	7	15	10
20	Материјали, металургија	2	3	1	7	4	9	3	7
21	Технологије за облагање и заштиту површина	0	0	0	1	1	6	0	1
22	Микроструктуре и нанотехнологије	0	0	0	0	0	0	0	0
23	Хемијски инжењеринг	0	3	2	4	0	2	0	2
24	Технологије за заштиту живогне средине	0	1	1	4	0	1	1	1
IV: Механика		9	11	9	32	10	19	20	36
25	технологије за обраду материјала	0	2	0	21	0	4	2	18
26	Алатне машине	0	3	1	1	2	6	0	3
27	Мотори, пумпе и турбине	2	0	3	0	1	0	5	2
28	Текстилне и папирне машине	1	0	1	0	0	0	1	1
29	Друге специјалне машине	2	2	3	3	2	5	2	4
30	Термални процеси и апарати	0	0	0	3	4	1	7	5
31	Мехалнички елементи	1	4	0	4	0	2	1	1
32	Транспорт	3	0	1	0	1	1	2	2
V: Остале области		9	3	7	8	8	17	18	32
33	Наместај, забава	1	0	4	1	1	4	2	5
34	Друга потрошачка роба	1	2	1	5	1	1	2	7
35	Грађевински инжењеринг	7	1	3	2	6	12	14	20
Укупно		45	72	76	202	68	225	99	304

Статистика регистрованих малих патената у Србији

Извор: WIPO	2006(49460-49576)		2007(49577-49854)		2008(49855-50147)		2009(50148-50550)	
	Ресиденти	Нерезиденти	Ресиденти	Нерезиденти	Ресиденти	Нерезиденти	Ресиденти	Нерезиденти
Област технологије								
I:								
Електротехника	13	0	12	1	8	1	13	0
1	6	0	5	0	5	1	8	0
2	4	0	6	1	3	0	5	0
3	1	0	0	0	0	0	0	0
4	0	0	0	0	0	0	0	0
5	0	0	0	0	0	0	0	0
6	2	0	1	0	0	0	0	0
7	0	0	0	0	0	0	0	0
8	0	0	0	0	0	0	0	0
II:								
Инструменти	11	0	14	0	15	1	11	0
9	0	0	0	0	0	0	1	0
10	2	0	2	0	2	0	3	0
11	0	0	0	0	0	0	0	0
12	0	0	4	0	1	0	0	0
13	9	0	8	0	12	1	7	0
III: Хемија	6	0	7	0	2	0	6	0
14	0	0	0	0	0	0	0	0
15	0	0	1	0	0	0	0	0
16	0	0	0	0	0	0	1	0
17	0	0	0	0	0	0	0	0
18	1	0	1	0	0	0	0	0
19	0	0	0	0	0	0	0	0
20	1	0	0	0	0	0	1	0
21	0	0	1	0	1	0	2	0

22	Микроструктуре и нанотехнологије	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
23	Хемијски инжењеринг	3	0	0	2	0	0	0	0	0	0	1	0
24	Технологије за заштиту животне средине	1	0	0	2	0	0	0	1	0	0	1	0
IV: Механика		26	0	0	19	2	2	32	2	2	28	0	0
25	технологије за обраду материјала	6	0	0	3	2	2	7	1	1	7	0	0
26	Алатне машине	3	0	0	3	0	0	6	0	0	3	0	0
27	Мотори, пумпе и турбине	5	0	0	2	0	0	3	0	0	2	0	0
28	Текстилне и папирне машине	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0
29	Друге специјалне машине	6	0	0	1	0	0	6	0	0	6	0	0
30	Термални процеси и апарати	4	0	0	4	0	0	2	0	0	1	0	0
31	Мехалнички елементи	1	0	0	2	0	0	3	0	0	3	0	0
32	Транспорт	1	0	0	4	0	0	5	1	1	5	0	0
V: Остале области		23	1	40	0	23	0	23	0	28	0	0	0
33	Намештај, забава	10	1	16	0	0	0	4	0	0	9	0	0
34	Друга потрошачка роба	3	0	5	0	0	0	2	0	0	11	0	0
35	Грађевински инжењеринг	10	0	20	0	0	0	17	0	0	8	0	0
Укупно		79	1	93	3	80	4	86	4	86	0	0	0

12. децембар, 2010. године

Израду ове Студије подржала је Светска организација за интелектуалну својину